

K A R E L R I C H T E R

POSLEDNÍCH 100 DNÍ

POZORUHODNÉ UDÁLOSTI KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY V EVROPE

K A R E L R I C H T E R

POSLEDNÍCH
100
DVŮ

K A R E L R I C H T E R

POSLEDNÍCH 100 DNŮ

POZORUHODNÉ
UDÁLOSTI KONCE
DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY
V EVROPĚ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Autor srdečně děkuje dr. Miloslavu Martínkovi za cenné rady, citlivé redakční úpravy textu a pomoc při výběru fotografické přílohy, jimiž přispěl ke konečné podobě této knihy.

Copyright © Karel Richter, 2018

Cover © Lukáš Tuma, 2018

Czech Edition © Nakladatelství EPOCH, Praha 2018

ISBN 978-80-7557-098-7 (print)

ISBN 978-80-7557-497-8 (ePub)

ISBN 978-80-7557-498-5 (mobi)

ISBN 978-80-7557-499-2 (pdf)

OBSAH

Předchozí události	9
Den první.....	30
Den druhý.....	39
Den třetí	42
Den čtvrtý.....	45
Den pátý	47
Den šestý	51
Den sedmý	52
Den osmý	60
Den devatý.....	62
Den desátý	66
Den jedenáctý	67
Den dvanáctý.....	73
Den třináctý	75
Den čtrnáctý.....	77
Den patnáctý	81
Den šestnáctý	85
Den sedmnáctý.....	91
Den osmnáctý.....	93
Den devatenáctý.....	97
Den dvacátý	99
Den jedenadvacátý	101
Den dvaadvacátý	103
Den třiadvacátý.....	104
Den čtyřadvacátý	105
Den pětadvacátý.....	106
Den šestadvacátý	107
Den sedmadvacátý	112
Den osmadvacátý	114

Den devěťadvacátý	116
Den třicátý	117
Den jedenatřicátý	118
Den dvaatřicátý	120
Den třiatřicátý	121
Den čtyřiatřicátý	123
Den pětatřicátý	124
Den šestatřicátý	126
Den sedmatřicátý	127
Den osmatřicátý	129
Den devětatřicátý	132
Den čtyřicátý	133
Den jedenačtyřicátý	134
Den dvačtyřicátý	140
Den třiačtyřicátý	141
Den čtyřiačtyřicátý	142
Den pětáčtyřicátý	143
Den šestačtyřicátý	144
Den sedmačtyřicátý	146
Den osmačtyřicátý	147
Den devětačtyřicátý	150
Den padesátý	152
Den jedenapadesátý	153
Den dvaapadesátý	155
Den třiapadesátý	157
Den čtyřiapadesátý	158
Den pětapadesátý	162
Den šestapadesátý	169
Den sedmapadesátý	172
Den osmapadesátý	173
Den devětapadesátý	174
Den šedesátý	178
Den jedenašedesátý	180

Den dvašedesátý.....	182
Den třišedesátý	185
Den čtyřšedesátý.....	187
Den pětšedesátý	188
Den šestšedesátý	192
Den sedmašedesátý.....	194
Den osmašedesátý	196
Den devětašedesátý.....	197
Den sedmdesátý	199
Den jedenasedmdesátý	200
Den dvaasedmdesátý	201
Den třiasedmdesátý	204
Den čtyřasedmdesátý	206
Den pětasedmdesátý	209
Den šestasedmdesátý.....	215
Den sedmasedmdesátý	217
Den osmasedmdesátý.....	222
Den devětasedmdesátý	228
Den osmdesátý	231
Den jedenaosmdesátý.....	232
Den dvaaosmdesátý.....	233
Den třiaosmdesátý	240
Den čtyřiaosmdesátý.....	242
Den pětiaosmdesátý	251
Den šestiaosmdesátý.....	258
Den sedmaosmdesátý.....	261
Den osmaosmdesátý.....	269
Den devětaosmdesátý.....	273
Den devadesátý	276
Den jedenadevadesátý.....	289
Den dvaadevadesátý	297
Den třiadevadesátý	311
Den čtyřiaadevadesátý	318

Den pětadevadesátý	325
Den šestadevadesátý	327
Den sedmadevadesátý	337
Den osmadevadesátý	349
Den devětadevadesátý	359
Den stý	368
Den poté	375
Poslední boj u Milína	383
Japonský epilog	387
Literatura	393

PŘEDCHOZÍ UDÁLOSTI

Dvacátého osmého ledna 1945 byla neděle. Na frontách druhé světové války se toho dne nic mimořádného nestalo. Pouze vojska 1. pobaltského frontu sovětské armády vstoupila do Memelu (dnešní Klajpedy), a dokončila tak osvobození Litvy, která tehdy byla ještě součástí SSSR. Vojska 2. běloruského frontu vyčistila od nepřítele východní břeh Visly jižně od města Grudziądz (německy Graudenz) a osvobodila Chelmno. V prostoru Olštýna (Allensteinu) odrážela urputné nepřátelské útoky. První ukrajinský front osvobodil Siemianowice (Siemianowitz), Mikolow (Nikolai) a ovládl Bytom (Beuthen). Osmnáctá armáda 4. ukrajinského frontu, v jejímž rámci na východoslovenském území postupoval i 1. čs. armádní sbor, osvobodila Kežmarok.

Toho dne se dovršoval 1257. den války v Evropě, která byla nepochybně největším ozbrojeným konfliktem, jaký kdo z lidí do té doby zažil. Začala 1. září 1939 útokem pozemních, leteckých i námořních sil nacistického Německa na Polsko. Vpád zdůvodněný údajným polským přepadením německé vysílačky Gleiwitz v německo-polském pohraničí, zinscenovaný ve skutečnosti nacistickou tajnou službou, byl usnadněn sovětsko-německým paktem o neútočení podepsaným 23. srpna 1939, krátce před německým útokem. Uzavření paktu zahrnovalo i dohodu o spoluúčasti sovětské Rudé armády na likvidaci polského státu, k čemuž došlo útokem dvou skupin armád za podpory tanků a letectva z protilehlého, východního směru. Zásah, maskovaný jako akce na záchranu životů a majetku ukrajinského a běloruského obyvatelstva, byl podniknut neméně zákeřným vpádem 17. září 1939 za úsvitu s cílem obsadit a připojit

k Sovětskému svazu východní oblasti Polska. Porážku Polska oslavily nacistická i Rudá armáda společnými přehlídkami a 28. září uzavřely hitlerovské Německo a Sovětský svaz německo-sovětskou smlouvu o hranicích a přátelství. Mezitím Velká Británie a Francie vstoupily do války proklamativně na pomoc Polsku, avšak vyhýbaly se aktivní bojové činnosti. Dobyté území východního Polska se stalo součástí Ukrajinské a Běloruské sovětské republiky.

Sovětský svaz sice zůstával stranou válečného konfliktu, ale ve snaze zvětšit svou územní rozlohu a počet obyvatel se nejprve snažil získat na území sousedních států vojenské, letecké a námořní základny, rozpoutal válku proti Finsku pod inscenovanou záminkou, že je odpovědí na údajné finské provokativní dělostřelecké ostřelování sovětského území, při němž došlo ke ztrátám na životech v řadách sovětských pohraničních jednotek. (Až dlouho po válce se potvrdí pravdivost finského tvrzení, že šlo o uměle vytvořenou záminku. Vražedná palba do sovětských řad byla vedena na rozkaz člena sovětského vedení Andreje A. Ždanova ze sovětského území speciálním dělostřeleckým oddílem NKVD jako tajná operace pro zdůvodnění útoku na Finsko odmítající sovětské územní požadavky.) Nepodařilo se sice Finsko porazit a okupovat, jak měl Stalin v plánu, ale přinutil je vydat mu část svého území v oblasti Leningradu a na severním pobřeží Baltu. Diplomatickým nátlakem si Stalinův režim zanedlouho poté vynutil zřízení vojenských základen na území baltských republik – Litvy, Estonska a Lotyšska. S pomocí agentury tajné služby NKVD a místních kominternovských organizací komunistické strany vyvolal v každé z nich sociální převrat, který vyvrcholil takzvaně dobrovolným připojením všech tří republik k Sovětskému svazu. Na Rumunsku si Sovětský svaz vynutil vydání Bessarabie (Moldávie) a Bukoviny.

Hitler využil zatím několikaměsíčního období relativního válečného klidu k přípravě dalších válečných tažení. V dubnu 1940 přepadla jeho vojska Dánsko a Norsko. O měsíc později zaměřila nacistická vojska na západ. Francie a Velká Británie se staly bezprostředním cílem nacistické válečné agrese. Němci zahájili 10. května 1940 rozsáhlou ofenzivu proti Francii, britské armádě na kontinentu, Belgii a Nizozemsku. Leebova skupina armád C držela pohraniční obranné pozice proti Maginotově linii, zatímco Rundstedtova skupina armád A s většinou tankových jednotek vedla hlavní úder přes Ardeny; a Bockova skupina armád B zahájila útočný postup přes území Belgie a Nizozemska, jejichž armády nebyly připraveny ke koordinované obraně v součinnosti se spojeneckými vojsky. Nizozemská armáda, drcená úspěšnými německými pozemními i výsadkovými operacemi, ani s pomocí francouzských a britských vojsk nebyla schopna zadržet německý postup a po masivním bombardovacím náletu na Rotterdam 15. května 1940 kapitulovala. Spojenecká vojska se kvapně stahovala z Nizozemí.

Také v Belgii spojenecká vojska ustoupila pod silným útočným tlakem německých tankových svazků. Dne 17. května vstoupily jednotky generálplukovníka Waltra von Reichenau do Bruselu. Osmadvacátého května belgický král podepsal kapitulaci a emigroval. Belgie se ocitla v německých rukou a jednotky wehrmachtu přes její hranice nezadržitelně pronikaly do nitra Francie. Až k lamanšskému pobřeží. Čtrnáctého června padla Paříž a o dva dny později německá armáda prolomila Maginotovu linii u alsaského Colmaru. Dne 22. června generál Charles Huntzinger v čele francouzské vojenské delegace podepsal v Compiègne kapitulaci podle Hitlerova požadavku, a to v historickém železničním vagonu, v němž byla na

konci první světové války podepsána kapitulace císařského Německa. Téměř celou Francii okupovalo podle uzavřené smlouvy o příměří Německo s výjimkou pobřežní oblasti na jihu s hlavním městem Vichy, kde se stal hlavou proněmeckého vazalského státu maršál Philippe Pétain s vládou premiéra Pierra Laval. Z armády propuštěný generál Charles de Gaulle se v emigraci postavil do čela odbojové organizace Svobodná Francie, která se jako představitelka francouzského národně osvobozenického hnutí zapojila do spojenecké antihitlerovské koalice. Politika usmiřování fašistického agresora, kterou vládnoucí kruhy Francie po dlouhá léta uplatňovaly, vyústila nakonec ve zradu národních a státních zájmů. Skončilo období „podivné války“, vedené západními mocnostmi s nepochopitelnou pasivitou, jakoby bez zájmu zvítězit. Francie, a s ní i Nizozemsko, Belgie a Lucembursko byly poraženy a Velká Británie se ocitla pod hrozbou německé invaze. Německo a Itálie, která 10. června 1940 zahájila válečné operace proti Francii a Velké Británii, ovládly téměř celou kontinentální Evropu.

Před plánovaným útokem proti Sovětskému svazu se Německo pokusilo vyřadit z války Velkou Británii. Hitler jí nejprve nabídl „mírové vyrovnaní“, ale nový, Churchillův, kabinet, který vystřídal neschopnou vládu mnichovanského premiéra Nevilla Chamberlaina, nekompromisně hájil zájmy britského impéria i spojenecké koalice, a proto tuto nabídku (jejíž přijetí by se rovnalo porážce) rozhodně odmítl. Wehrmacht tedy zahájil přípravy k invazi. Její predehrou byla letecká bitva o Británii. Göringovo letectvo v ní však neuspělo. Bez letecké převahy, jíž se nacistické luftwaffe nepodařilo dosáhnout, bylo vylodění německých vojsk na britském pobřeží neproveditelné. A tak byl nacistický diktátor nucen odložit invazní operaci Seelöwe na jaro 1941.

Stalinův Sovětský svaz v té době v intencích svých smluv s Německem pohlížel na probíhající válku ve smyslu Stalinových výroků otištěných 30. listopadu 1940 v listu *Pravda*: „Německo bylo napadeno Anglií a Francií, takže tyto velmoci nesou odpovědnost za nynější válku. (Jako-by nevěděl, že válka začala německým útokem na Polsko, k němuž se nakonec připojil.). Německo po zahájení válečných operací nabídlo Anglii a Francii mír, ale vládnoucí kruhy těchto zemí německé návrhy hrubě odmítly, stejně jako pokusy Sovětského svazu dosáhnout co nejrychleji zakončení války.“

V Hitlerově válečné strategii však začala převažovat utajovaná idea východního tažení. Rozborem situace dospěli totiž nacističtí stratégové k závěru, že Sovětský svaz je vedle Spojených států rozhodující silou, na kterou Velká Británie ve válce s Německem konec konců spoléhá. Proto se jim předběžná porážka SSSR, pokládaného v dané době za „obra na hliněných nohou“, začala jevit jako základní předpoklad definitivního pádu britské říše.

V téže době probíhaly také prudké boje o námořní komunikace, které měly životní důležitost především pro ostrovní britskou metropoli. Rozhořela se bitva o Atlantik. K velkým námořním střetnutím docházelo rovněž ve Středozemním moři.

V druhé polovině roku 1940 přenesla Mussoliniho Itálie válečné operace na africký kontinent. Britům se po velkých ztrátách podařilo italský postup dočasně zastavit. Do jara 1941 britská vojska vyhnala Italy z Britského a Italského Somálska, Keni, britsko-egyptského Súdánu, Etiopie a Eritreje a na důležitém severoafrickém válčišti pronikla hluboko do Libye. V říjnu 1940 dal Mussolini pokyn k útoku proti Řecku. Jeho vojska však utrpěla nečekanou porážku, když je domněle slabá řecká armáda zatlačila

hluboko do nitra Albánie. Citelné ztráty utrpělo také italské námořnictvo. „Duce“ byl nucen požádat Hitlera o vojenskou pomoc. Tím prakticky skončila takzvaná italská paralelní válka a země se ocitla plně ve vleku Německa. Do Severní Afriky přibyl německý Afrika-Korps generála Erwina Rommela, který si svými úspěchy na tamějších bojištích vysloužil přezdívku „liška pouště“, a také Řecko se stalo cílem nacistických útočných plánů. Spojená německo-italská vojska přešla na severoafrické frontě koncem března 1941 do útoku a v několika týdnech zahнала Brity zpět k egyptským hranicím.

Od podzimu 1940 rozvíjelo nacistické Německo intenzivní přípravy k přepadení Sovětského svazu. V prosinci schválil Hitler plán „Barbarossa“, který předpokládal bleskovou porážku Rudé armády a likvidaci sovětského státu. Ještě předtím, v září 1940, zpevnili hitlerovci agresivní svazek s Itálií a Japonskem uzavřením Paktu tří mocností, ke kterému se postupně připojila řada satelitních států. Bezprostřední předejrou války proti Sovětskému svazu bylo balkánské tažení. Začalo v dubnu 1941 a skončilo hladkou porážkou Řecka a Jugoslávie. Do konce května ovládli němečtí parašutisté Krétu, důležitou základnu ve Středomoří.

Nepříznivě se pro Brity vyvíjela i situace na Blízkém východě. V Iráku došlo k protibritskému převratu a také vichystická Sýrie se stávala sférou vzrůstajícího německého vlivu. Rozhodný postup britských vojsk a jednotek Svolobodné Francie zmařil Hitlerův plán získat tyto země jako nástupiště k válce proti Sovětskému svazu a k dalším útočným akcím proti Velké Británii.

Na Dálném východě pokračovala japonská vojska v obsazování středních a jižních oblastí Číny. Těžké boje svá-

děly s okupanty komunistické partyzánské oddíly a čínská Rudá armáda, která byla po uzavření dohody mezi KS Číny a Kuomintangem reorganizována v 8. a novou 4. národně osvobozenou armádu. Po porážkách západoevropských mocností se těžiště válečné strategie militaristického Japonska přesunulo do rozsáhlých oblastí jihovýchodní Asie a Tichomoří, kde se dostávaly do popředí japonsko-americké a japonsko-britské rozpory.

V porobených zemích Evropy a Asie se rozvíjelo protifašistické hnutí odporu. Jeho komunistická složka se orientovala na Sovětský svaz, jehož politický nástrojem byla Komunistická internacionála (Kominternu). České komunistické hnutí odporu bylo, stejně jako polské, svým kominternovským zahraničním vedením z Moskvy dirigováno k nesmiřitelnému odmítání nekomunistického odboje řízeného exilovou vládou jako „agenturou britského imperialismu“. V roce 1939 jeho člen Václav Kopecký v intencích německo-sovětského Paktu o hranicích a přátelství z 28. září 1939 nabádal z moskevského rozhlasu český národ, aby pochopil, že „...NSDAP je socialistickou stranou svým programem příbuznou tendencím a cílům sovětské komunistické strany“. Doporučoval Čechům „...loajální postoj k nacionálně socialistickému Německu...“ a snažil se dokázat, že „...Hitler nevede imperialistickou válku jako Anglie a Francie, nýbrž spravedlivý boj o rozšíření životního prostoru velkého kulturního národa, aby mu tak zabezpečil nerušený vývoj a důstojné postavení ve světě. Imperialistickou válku proti Němcům naproti tomu vedou západní mocnosti s Anglií v čele, aby na úkor německého národa opanovaly samy světové trhy a odbytiště německého zboží. Po první světové válce se zmocnily německých kolonií a v této válce chtějí německý národ úplně

zničit, vyhladovět...“ Půl roku před německým vpádem se V. Kopecký, agent NKVD, v českém vysílání moskevského rozhlasu chlubil svým spoluautorstvím na zveřejněné rezoluci vedení strany: „Sovětsko-německé přátelské smlouvy představují úhelny kámen mezinárodní situace, o nějž se již roztržily imperialistické a protisovětské plány anglo-francouzského bloku a o nějž se nyní rozbíjejí záměry Spojených států Ameriky. Na podkladě pokračování přátelských vztahů mezi Německem a Sovětským svazem se maří plány Spojených států na rozšíření války na východ. SSSR bude i nadále využívat rozporů mezi imperialisty pro posílení svého vlastního postavení a bude střežit příchod chvíle vhodné pro definitivní rozrazení kapitalistického obklíčení SSSR. Na podkladě své mírové politiky získává stále větší sympatie u všech národů, zejména též u pracujícího lidu velkého národa německého. To vše činí z Beneše a jím vedené emigrace zájmům českého národně osvobozovacího boje svrchovaně nepřátelskou a krajně nebezpečnou agenturu anglo-amerického kapitálu v českých řadách [...] Z této strany stále hrozí českému národu zneužití, jež by český národ zavedlo do tragické srážky s německým revolučním dělnictvem a hlavní naší nadějí a oporou, se socialistickou vlastí všech pracujících, se Sovětským svazem...“ K takovýmto názorovým veletočům nutil stalinský komunismus prostřednictvím řídicího tlaku Kominterny sobě podrobené komunistické strany jednotlivých národů.

Základním mezníkem druhého období války bylo přepadení Sovětského svazu hitlerovským Německem a jeho satelity. Pro sovětskou vládu a velení Rudé armády, jak se dá usuzovat podle nově objevených dokumentů, nebylo tak překvapivé, jak se doposud mělo za to. Bývalý sovětský důstojník zpravodajské služby Vladimir Bogdanovič Rezun, který uprchl na Západ, v knize *Ledoborec*, vydané

pod pseudonymem Suvorov, uvádí, že Hitler svým útokem o čtrnáct dnů předstihl Stalina, chystajícího útok na Německo pod krycím názvem Operace Groza.

Již Hessův přilet do Velké Británie v roce 1941 vyvolal v Kremle znepokojení. Oživil obavy vyslovené již roku 1939 Stalinem, že ozbrojený konflikt s Německem není vyloučen. Z mnoha stran se ozvalo mínění potvrzené i Winstonem Churchillem, že Hess neodletěl do Anglie z popudu Hitlera, ale na základě vlastního rozhodnutí. Nasadil život s úmyslem přičinit se o co nejrychlejší ukončení války na základě míru prospěšného oběma válčícím stranám. Prohlášení TASS nedlouho před vypuknutím války sice popíralo pravdivost zpráv, že Německo se chystá napadnout Sovětský svaz, a naopak zdůrazňovalo vzájemné vztahy přátelství a ekonomické spolupráce, ale nedůvěra a obavy bujely nejenom ve stranických a vládních kruzích, ale i mezi obyvatelstvem. Představa, že by se Hitler navzdory smlouvám se Stalinem přece jenom rozhodl uzavřít mír se západními mocnostmi a společně s nimi napadnout SSSR, podnítila aktivitu v řadách nejvyššího vojenského velení. Lidový komisař obrany maršál Semjon K. Timošenko a náčelník generálního štábu Georgij K. Žukov odevzdali v květnu 1941 Stalinovi v rukopisné verzi operační plán, koncipovaný generálem Alexandrem Vasilevským a jimi schválený. Jeho obsahem byl preventivní útok na Německo. Plán, nalezený teprve po Gorbačevově nástupu do čela KSSS v tajném sejfu maršála Vasilevského, začíná slovy: „Vezme-li se v úvahu, že Německo zmobilizuje své vojsko s vybavenými jednotkami pomocných služeb, pak nás může při nástupu předejít a zasadit nám nečekaný úder. Abychom tomu zabránili a německou armádu zničili, považují za nezbytné nepřenechat německému velení za žádných okolností iniciativu, ale protivníka při nástu-

pu předejít a pak zaútočit na německé vojsko, když bude ve stadiu pochodu na hranice a ještě nemůže vybudovat frontu a organizovat boj soustředěných zbraní.“ Prvním strategickým cílem Rudé armády podle daného plánu bylo zničit hlavní síly německého vojska, postupující jižně od Deblinu a k třicátému dni operace dosáhnout všeobecné frontové linie Ostrolenka – řeka Narew – Lodž – Kluczbork (Kreuzburg) – Opole a Olomouc. V plánu se dále uvádělo: „Vycházejíce ze záměru strategického plánu pochodu počítáme s tímto uskupením ozbrojených sil SSSR: Pozemní ozbrojené síly Rudé armády o síle 198 střeleckých divizí, 61 tankových divizí, 31 motorizovaných divizí, 13 jezdeckých divizí a 74 pěších pluků jako záloha vrchního velení.“ Tyto svazky měly být soustředěny do čtyř frontů, Severního, Severozápadního, Západního a Jihozápadního. Navíc se počítalo se 47 pozemními oddíly, 6 námořními oddíly, 11 pluky NKVD. Celkem mělo být nasazeno 2,9 milionu mužů, více než 1500 letounů nových typů a četné stroje starší konstrukce, 35 000 děl a minometů, 1800 těžkých a středních tanků nejmodernější konstrukce a značný počet lehkých tanků. Soustředování vojsk, zmobilizovaných pod záminkou cvičení, začalo v květnu 1941.

Ráno 22. června 1941 se otevřela nová, sovětsko-německá fronta, která se okamžitě stala těžištěm války v Evropě. Odehrávaly se tu boje a bitvy dosud nevídaných rozměrů. Vtažením Sovětského svazu do války po boku západních spojenců se zásadně změnil poměr sil v neprospěch fašistické koalice.

Japonským útokem na americkou základnu Pearl Harbor v prosinci 1941 se válka rozšířila i do jihovýchodní Asie a Tichomoří. Sovětský svaz, Spojené státy a Velká Británie navázaly spojenecké svazky a na základě Atlantické char-

ty utvořily jádro mezinárodní antifašistické koalice, kolem něhož se postupně sdružila převážná většina národů a zemí všech kontinentů. Sovětský svaz však i za této mezinárodně politické konstelace nesl takřka celou tíži války proti hitlerovskému Německu, které bylo hlavní údernou silou fašistického bloku. Sovětsko-německá fronta, kde se odehrávaly gigantické bitvy, byla rozhodující frontou druhé světové války v Evropě

Fašistická vojska využila moment překvapení a drtivé počáteční i materiální převahy a pronikla v prvních týdnech a měsících hluboko do sovětského vnitrozemí. V kritických okamžicích se však většina lidu semkla k odhodlané a bezmezně obětavé obraně vlasti, byť za cenu strašlivých ztrát. Fašističtí vetřelci přivyklí snadným vítězstvím narazili na houževnatý odpor sovětských vojáků i partyzánů. Postupovali dopředu jen za cenu obrovských ztrát na lidech i válečném materiálu. Všeobecný útok nakonec uvázl před Leningradem, Moskvou, Voroněží a Rostovem na Donu. Plán „Barbarossa“, který předpokládal, že do počátku zimy 1941 německá vojska vítězně ukončí východní tažení na linii Archangelsk – Astrachaň, se začal hroutit.

Na přelomu roku 1941 a 1942 dobyla sovětská armáda prvního velkého vítězství v bitvě u Moskvy. Nacistická vojska v ní byla poražena a zatlačena stovky kilometrů na západ. Skončil německý „blitzkrieg“ a nastal počátek zásadního obratu v průběhu Velké vlastenecké války. Na jaře 1942 se Hitler znovu pokusil o rozhodující úder. Soustředil jádro svých sil na jižním úseku fronty a vyslal je k Volze a k naftovým pramenům Zakavkazska. Cílem široce založeného útoku bylo odříznout Moskvu od důležitých průmyslových, zemědělských a naftových oblastí na jihu země, poté ji obchvátit, dobýt, a tím zlomit odpor celého Sovětského svazu. V červnu 1942 se mezi Donem a Volhou rozhoře-

la největší bitva v dějinách – bitva u Stalingradu. Hrdinný boj sovětských vojáků v ulicích města sledoval s napětím a obavami celý demokratický svět. SSSR prožíval nejtěžší období své Velké vlastenecké války.

Západní mocnosti odpoutaly část německých sil vyložením v Severní Africe. Zároveň poskytovaly Sovětskému svazu rozsáhlou materiální pomoc dodávkami zbraní, techniky i potravin.

Britové, posílení svazky amerického letectva, podnikali zatím jen sporadické nálety na Německo a vojenské cíle na atlantickém pobřeží. S velkou intenzitou pokračovala námořní bitva o Atlantik a k velkým střetnutím docházelo i ve Středozemním moři. Nacistické ponorky a letectvo zasazovaly citelné údery britskému i americkému loďstvu. Četné konvoje směřující k břehům Anglie, Egypta a Sovětského svazu utrpěly těžké ztráty.

V listopadu 1941 přešli Britové do protiútoků v Severní Africe. Využili těžkostí německo-italských vojsk, která nedostala vzhledem k vážné situaci na sovětsko-německé frontě očekávané posily, a zmocnili se Kyrenaiky, přičemž likvidovali i blokádu Tobruku, jehož obrany se účastnil 11. východní československý prapor pod velením plk. Karla Klapálka. Ani tentokrát se situace na severoafrickém válčišti nadlouho nestabilizovala. Již v lednu 1942 zahájil Rommelův sbor nový útok. Jeho vojska zdolala během několika týdnů vzdálenost 1200 kilometrů, ovládla Tobruk a pronikla hluboko na egyptské území až k El Alameinu. Bezprostředně byla ohrožena Alexandrie. Káhira a strategicky důležitý Suez se ocitly v dosahu německých a italských tanků a letadel. Rommel však nemohl využít tohoto pronikavého úspěchu. Hitler znovu odmítl doplnit a posílit Afrikakorps, neboť všechny bojeschopné divize a válečný materiál nutně potřeboval na sovětsko-německé frontě.

Nepříznivě se po Pearl Harboru vyvíjela situace pro západní spojence také v jihovýchodní Asii a Tichomoří. Japonské námořnictvo a letectvo se zmocnilo strategické nadvlády na moři i ve vzduchu a vytvářelo předpoklady k rozvíjení útoku pozemních sil na všech rozhodujících směrech. Kromě rozsáhlých oblastí Číny, Indočíny a Thajska ovládlo Japonsko další území s bohatými zdroji surovin a levné pracovní síly. Spojenci ztratili Hongkong, Barmu, Malajsko, důležitou základnu Singapur, Filipíny, největší indonéské ostrovy, část Nové Guineje, Bismarckovo souostroví, Šalamounovy ostrovy a mnohé další strategicky významné body. Polovina roku 1942 znamenala vrchol japonské expanze. Od června se však vojensko-politická situace na asijském a tichomořském válčišti začala pozvolna měnit. Moment překvapení, z něhož Japonci dosud těžili, se postupně vytrácel a rozhodující roli přebírala mohutná ekonomika a vojenská síla Spojených států amerických. Dokladem počínajícího přelomu byly mimo jiné námořní bitvy v Korálovém moři a u ostrova Midway, kde japonští útočníci utrpěli první vážné porážky. V dalších měsících bylo Japonsko nuceno zastavit útočné akce a přejít k strategické obraně.

Událostmi, které přinesly zásadní změnu v poměru sil ve prospěch antifašistické koalice a rozhodující obrat v celém válečném dění, vstoupila válka do svého třetího období. Tento historický přelom začal úspěšným protiútokem sovětské armády u Stalingradu. V jeho průběhu byla obklíčena a do počátku února 1943 rozdrčena 6. armáda Friedricha von Pauluse.

Katastrofa u Stalingradu podlomila síly a bojovou morálku nacistů. Její stín dolehl na široké vrstvy německého obyvatelstva a citelně zasáhl i sebevědomí nacistických pohlavárů. Nepříznivý ohlas vyvolala německá porážka

v satelitních zemích. Jednota fašistického bloku se začala tříštit a na povrch vyvěraly všechny jeho rozpory. Obrat na sovětsko-německé frontě přiměl Turecko, Portugalsko, Švédsko a další neutrální státy, aby revidovaly svou politiku vůči Německu.

Rudá armáda se rozhodně chopila strategické iniciativy a přešla ke generální ofenzivě na obrovské frontě od Leningradu až k předhůří Kavkazu. Vítězství v bitvě na Volze neobyčejně pozvedlo mezinárodní autoritu a prestiž Sovětského svazu. Tato perspektiva nesmírně povzbudila protifašistické hnutí odporu v týlu hitlerovských vojsk. Stalingrad stmelil protifašistickou koalici a vytvořil předpoklady k těsnější spolupráci mezi SSSR, USA a Velkou Británií.

V létě 1943 se Hitler pokusil zvrátit nepříznivý vývoj na sovětsko-německé frontě útokem v kurském výběžku. Mohutná letní ofenziva měla strhnout strategickou iniciativu do rukou wehrmachtu, zapudit chmurnou perspektivu prohrané války, povzbudit německý národ a podchytit spojence, kteří čím dál častěji vyhledávali cesty, jak se vymanit z německého područí. Bitva u Kurska však skončila další velkou porážkou Německa a jeho ozbrojených sil, které definitivně vyčerpaly všechny možnosti přejít do útoku ve strategickém měřítku.

Dovršil se zásadní přelom ve vývoji druhé světové války, který měl svůj počátek v bitvě u Moskvy a rozhodující mezník v bitvě u Stalingradu. Porážka v bitvě u Kurska se stala předzvěstí nevyhnutelné porážky wehrmachtu a konečného pádu nacistické „třetí říše“. Strategická iniciativa zůstala již natrvalo v rukou sovětské armády, což příznivě ovlivnilo situaci na všech ostatních válčistiích.

Na vyšší úroveň se povznesla spolupráce mezi zeměmi protifašistické koalice, zejména mezi SSSR, USA a Velkou

Británií. Dokladem tohoto pozitivního vývoje byla moskevská konference ministrů zahraničních věcí a teheránská konference, na níž se poprvé sešli Josef V. Stalin, Franklin D. Roosevelt a Winston S. Churchill. Přijatá usnesení vyjadřovala pevné odhodlání všech tří zemí vést společný boj až do úplné kapitulace nepřítele a vytvořit pevné záruky mírového života v poválečném světě. Důležitý byl i závazek USA a Velké Británie, že nejpozději do počátku května 1944 otevrou druhou frontu v západní Evropě.

Již koncem října 1942 přešla britská 8. armáda do rozhodného protiútoků u El Alameinu. Operace se rozvinula v několikaměsíční pronásledování německo-italských vojsk, která ustupovala podél pobřeží Středoziemního moře až k hranicím Tuniska. Počátkem listopadu 1942 se spojenecká invazní armáda vylodila v Casablance, Oranu a Alžíru. Prakticky bez odporu francouzských vichystických vojsk, která vzápětí přešla na stranu Spojenců, obsadila během necelých tří týdnů Maroko a Alžírsko a zahájila postup směrem k Bizertě a Tunisu – vstříc 8. armádě. Fašistická vojska se ocitla v beznadějně situaci. Bránila se však až do poloviny května 1943, kdy byla nucena složit zbraně.

Válka v severní Africe, trvající tři roky, skončila. Mussoliniho Itálie, která snila o obnovení staré římské říše, byla poražena. Fašistický režim se otřásl v základech. Německo si zatím udrželo vládu nad Řeckem a navíc v listopadu 1942 okupovalo vichystickou část Francie. Ve Středomoří však už nemohlo pomýšlet na nic jiného než na obranu. Své pozice si neudržela v této důležité oblasti ani tradiční středomořská velmoc – Francie. Postarali se o to do značné míry její západní spojenci – Britové a Američané, které přitahovala nejen nafta Blízkého a Středního východu, ale i francouzské kolonie v severní Africe Maroko, Alžírsko a Tunisko. Britská středomořská strategie byla korunová-

na výrazným úspěchem, který byl však oslabován přítomností a vzrůstajícím vlivem silného amerického spojence.

V lednu 1943 na konferenci v Casablance rozhodli Churchill a Roosevelt o vylodění svých vojsk v Itálii. Jejich krok znamenal odložení invaze do západní Evropy. Sledoval především britský zájem proniknout nejkratší cestou na Balkán a do střední Evropy a ovládnout tyto oblasti dříve, než tam pronikne Rudá armáda.

V červenci 1943 se vojska západních spojenců vylodila na Sicílii a během jednoho měsíce ji obsadila. Počátkem září se pak přepravila přes Messinskou úžinu na Apeninský poloostrov. Mussoliniho fašistický režim tuto katastrofu už nepřežil a zhroutil se. Nová italská vláda maršála Pietra Badoglia podepsala příměří a zastavila válečné operace italských ozbrojených sil.

Postup spojeneckých vojsk v Itálii se po počátečních úspěších značně zpomalil a na podzim 1943 se na dlouhé měsíce úplně zastavil. Nepřekonatelnou překážkou v postupu na Řím a dále na sever země byl zejména klášter Monte Cassino. V týlu německých okupačních vojsk sílilo protifašistické hnutí odporu, které pod vedením komunistů a socialistů důrazně vyzvedalo do popředí požadavek důsledné demokratizace osvobozeného státu.

Souběžně s pozemními operacemi se rozvíjela i letecká válka. Britské a americké letectvo se stalo pánem vzdušného prostoru nad nepřátelským územím a znatelně zvýšilo údernost svých náletů na cíle v Německu a v okupovaných zemích. Německá luftwaffe, která utrpěla katastrofální ztráty na sovětsko-německé frontě, se ocitla v beznadějně defenzivě.

K výraznému obratu ve prospěch Spojenců došlo i ve válce na moři. Hrozivé ztráty spojenecké loďní tonáže se snižovaly a zásluhou mohutného ekonomického potenci-

álu USA prudce vzrůstala výroba obchodních i válečných lodí. Po ovládnutí severní Afriky, Sicílie a jižní Itálie se Středozemní moře stalo britsko-americkou doménou. Boje s německými ponorkami v Atlantiku však pokračovaly se značnou intenzitou, i když i zde přešla iniciativa do spoje-
neckých rukou.

Také na asijském a tichomořském válčišti došlo v průbě-
hu roku 1943 k podstatným změnám. Japonsko už v před-
cházejícím období vyčerpalo své útočné možnosti a až
na aktivitu v Číně a na Nové Guineji se plně soustředilo
na obranu a upevnění svého rozsáhlého panství. Po obra-
tu na sovětsko-německé frontě muselo opustit plány na ob-
sazení sovětského Dálného východu, které generální štáb
připravoval v roce 1942 v souvislosti s očekávaným zhrou-
cením Sovětského svazu.

Americké a britské ozbrojené síly, které díky urychlené
výrobě letadlových lodí získaly převahu na moři i ve vzdu-
chu, nevyužily všech možností, aby zasadily Japoncům roz-
hodný úder. Kromě velkých námořních a leteckých bitev,
v nichž japonské loďstvo a letectvo utrpěly citelné ztráty,
se Spojenci orientovali na ovládnutí některých důležitých
strategických bodů. Ty se v příštím roce měly stát základ-
nou k široce založené ofenzivě. Spojenecká vojska se zmoc-
nila Guadalcanalu (v Šalamounových ostrovech), ostrovů
Ottu a Kisky v západní části Aleut, většiny ostrovů v Ko-
rálovém moři, Gilbertových a Lagunových ostrovů. Těžké
boje o ostrovy Bougainville, Novou Británii a Novou Gui-
neu trvaly až do samého závěru války.

Japonsko si však nadále udržovalo vysokou bojeschop-
nost. Jeho válečná ekonomika byla takřka nedotčená.
Zbrojní průmysl zvyšoval výrobu lodí, letadel a další bojové
techniky. Vyrůstala těžba a dovoz strategických materiálů
ze zemí jihovýchodní Asie. Pozemní vojska měla jen mini-

mální ztráty a spolu s výkonným letectvem a loďstvem zůstávala i nadále mohutnou válečnou silou. Rozvíjela útočné akce v Číně a odrazila několik spojeneckých protiútoků v Barmě. Navíc se Japoncům dařilo využívat služeb loutkových vlád, které se otevřeně přihlásily k ideji japonské Velké Východní Asie. Proti japonským okupantům a jejich domácím spojencům se však v Číně, Koreji, Vietnamu, Barmě a na Filipínách zvedala vlna národně osvobozenec-kého boje, která měla výrazný protifašistický a protiimperialistický ráz.

Ve čtvrtém období války, od 1. ledna 1944, pokračoval výrazný růst ekonomické a vojenské síly antifašistické koalice, vystupňovala se mohutnost a ničivost úderů Sovětské armády a rozvinula se bojová činnost západních spojenců v Evropě. Nacistické Německo, zbavené postupně svých spojenců, sevřené v železném kruhu spojeneckých vojsk, prožívalo hlubokou krizi. Marné bylo spoléhání na Hitlerovy „zázračné zbraně“ i na rozkol mezi SSSR a mocnostmi Západu. Dny „tisícileté“ nacistické říše byly sečteny. Wehrmacht sklízel jednu porážku za druhou.

Hlavní události určující výsledek celé války probíhaly i v závěrečné etapě na sovětsko-německé frontě. Sovětská armáda prolomila blokádu Leningradu, trvající plných devět set dní, osvobodila pravobřežní Ukrajinu, Krym, Bělorusko a pronikla do předhůří Karpat, odkud se jí otvírala cesta na Balkán, na Slovensko, do českých zemí a Polska. Energickými operacemi v jižní Karélii porazila finskou armádu a přinutila Mannerheimovo Finsko podepsat příměří, vystoupit z fašistického bloku a vyhlásit Německu válku. Do konce roku 1944 byly obnoveny hranice Sovětského svazu po celé délce od Barentsova až k Černému moři.

Poté přenesla sovětská armáda válečné akce na území Německa. Zároveň pronikla i na teritorium Rumunska, Bulharska, Polska, Slovenska, Maďarska, Jugoslávie, Rakouska a Norska a zahájila takzvanou „internacionální osvobozeneckou misi“, která byla ve skutečnosti vojenským zajišťováním plánované sféry sovětského poválečného vlivu. Sovětská armáda při osvobozování či spíše dobývání území Německem porobených národů ve spojenecké součinnosti s jejich odbojovými vojenskými i partyzánskými jednotkami využívala Moskvou řízeného internacionálního komunistického hnutí (i když Kominternu byla v roce 1943 rozpuštěna) k vytváření místních podmínek pro nastolení prosovětských vazalských režimů.

Vítězný postup sovětských vojsk v letních měsících 1944 povzbudil antifašistické síly v královském Rumunsku a carském Bulharsku k povstání, které v dalším období vyústilo v sociálněpolitické změny vnitřního uspořádání obou států. Antoneskova diktatura v Rumunsku a režim carské osobní moci v Bulharsku padly. Obě země se vymanily z nacistického područí, připojily se k antifašistické koalici a jejich ozbrojené síly zasáhly po boku Sovětské armády aktivně do válečných operací.

Ve všech zemích jihovýchodní a střední Evropy sílilo odbojové hnutí výrazně a účinně aktivizované sovětskými partyzánskými organizátorskými skupinami a prosovětským komunistickým hnutím. O svá práva se hlásily komunisty podněcované lidové masy i ve Francii, Belgii, Itálii. V Řecku se komunistické odbojové organizace dostaly do ozbrojeného konfliktu s britskými vojsky.

Šestého června 1944 vyloděním amerických a britských vojsk v Normandii byla po dlouhých odkladech konečně otevřena druhá fronta v západní Evropě. Událo se to v době, kdy sovětská armáda už pevně držela strategickou

iniciativu ve svých rukou a projevila schopnost vypořádat se s fašistickými vetřelci vlastními silami. Avšak i za těchto okolností mělo otevření fronty v západní Evropě velký význam, neboť prohloubilo krizi, v níž se zmítalo válečné úsilí nacistického Německa.

Invazní vojska se pevně zachytila na kontinentu a za přispění jednotek domácího hnutí odporu si rychle razila cestu do nitra Francie a Belgie. Koncem srpna se však jejich postup značně zpomalil. V září utrpěl citelnou porážku výsadek u Arnhemu, čímž ztroskotal pokus spojeneckého velení překročit Rýn, zmocnit se Holandska a otevřít si cestu na Berlín. Nedlouho předtím vypuklo na Slovensku ozbrojené povstání (29. 8. 1944). Jedno z nejdůležitějších ozbrojených vystoupení evropského protifašistického hnutí odporu ale znamenalo i počátek takzvané národní a demokratické revoluce. Karpatsko-dukelská operace, zahájená počátkem září 1944 na pomoc bojujícímu Slovensku, otevřela sovětské armádě a 1. československému armádnímu sboru v SSSR cestu k postupnému osvobozování Československa.

V polovině roku 1944 se dala do pohybu také fronta v Itálii. Spojenci prolomili hitlerovskou obranu u Monte Cassina, zmocnili se Říma a za účinné pomoci italských antifašistů postoupili až do předhůří Alp. Zde probíhala partyzánská válka, jež nakonec přerostla ve všeobecné povstání.

Od léta 1944 vrcholil strategický útok britského a amerického letectva proti Německu. Hromadné nálety, které ve zvýšené míře postihovaly i okupované země, citelně zasáhly nacistickou válečnou ekonomiku i civilní obyvatelstvo. Také v Atlantiku, Severním a Baltském moři byla postupně ochromena aktivita německého ponorkového i hladinového loďstva.

V Maďarsku zahájila sovětská armáda 6. října debrecínskou útočnou operaci, která od prvních dnů jednoznačně směřovala k drtivé porážce německo-maďarských vojsk. Maďarská vláda za této situace vyslala do Moskvy delegaci, která tu 11. září dohodla předběžné podmínky pro uzavření příměří. Maďarští fašisté pod vedením Ference Szálasiho na mírové snahy Horthyho vlády odpověděli 15. října jejím násilným svržením. Horthyho drželi v domácím vězení. Sovětská armáda však koncem měsíce zahájila útočnou operaci směřující k osvobození Budapešti.

Každému rozumně uvažujícímu člověku i mnoha nacistům v té době už bylo jasné, že Hitlerovo Německo bude poraženo. Již v červnu (20. 6.) nezdařený pokus plukovníka Klause von Stauffenberga o atentát na Hitlera svědčil o tom, že i generálové a plukovníci v nejvyšším velení wehrmachtu ztratili víru, že s vůdcem v čele může válka s demokratickým světem skončit jinak než porážkou. Lidé s napětím sledovali každodenní zprávy a na mapách si ujasňovali, jak se linie front posouvá k Berlínu. V důvěrných rozhovorech za zavřenými dveřmi zaznívala otázka: „Jak dlouho? Jak dlouho to ještě bude trvat? Kolika lidem je souzeno ještě zemřít, než bude konec?“ Většina světa se těšila na vítězství. A stále ještě dost velká část Evropy a světa se děsila blížící se porážky.

Ohlížíme se daleko zpět, do časů válečné minulosti, která je pro lidstvo výstražným znamením. Vidíme z výšin uplývajícího času všechny ty hrůzy, které se staly v jejím průběhu až do toho dne, kdy do konce válečných útrap, což lidé tehdy nemohli vědět, zbývalo již jenom, anebo ještě, rovných sto dní.

DEN PRVNÍ

29. ledna 1945, pondělí

Vojska 1. běloruského frontu překročila severozápadně od Poznaně německé hranice. Jejich velitel maršál Georgij K. Žukov vydal v těch dnech rozkaz urychlit postup k Odře s cílem obsadit předmostí na jejím západním břehu. Nepřítel vrhal do boje z chodu své přisunované zálohy a pokoušel se zdržet sovětský postup na řece Drawě (Drage) a v prostoru města Landsberg an der Wartha (Gorzów Wielkopolski). Vojska 5. gardové armády zničila přicházející zálohy a rozvíjela rychlý útok podél řeky Noteč (Netze) k Odře.

Závažné diplomatické události: Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt a jejich poradci se setkali na Maltě, aby se připravili na plánované setkání se Stalinem v Jaltě.

Německá armáda: Vojska 17. armády generála Friedricha Schulze začala budovat obranná postavení poblíž severních hranic Protektorátu Čechy a Morava, SS Obergruppenführer Paul Hausser určen velitelem skupiny armád G, působící na západní frontě, a generál Johannes Blaskowitz velitelem skupiny armád H, která bránila prostor Nizozemska

„PŘEKROČILI JSME HRANICE NĚMECKA“

Vzpomíná velitel 301. střelecké divize plukovník Vladimír Semjonovič Antonov: „Dne 29. ledna ráno jsme překročili řeku Netze a obsadili město Sellchow-Chammer severně od Czarnikau. Překročili jsme hranice Německa. V poled-

ne téhož dne jsme již na německé půdě plnili rozkaz velitele o postupu vpřed.“

Rychlým rozvíjením útoku k Odře rozsekla 5. úderná armáda celou německou obranu v širokém pásmu. Zbytky rozdrčených útvarů se shlukovaly do skupin a v noci v kolonách ustupovaly na západ ve stopách před nimi postupujících sovětských předvojových útvarů.

„V takové situaci velitel 94. gardové střelecké divize plukovník G. N. Sostackij jel s důstojníky předsunutého velitelského stanoviště na konci proudu své divize. Narazil na jednu z ustupujících kolon, kterou omylem pokládal za součást své divize, a dojel se svým štábem až do její těsné blízkosti. Rozpoutal se neočekávaný boj, v němž plukovník s několika svými důstojníky padl.“

Kapitán Siegfried Knappe vzpomínal na poslední dny ledna 1945 jinak:

„S přibližujícím se koncem měsíce, jak Sověti postupovali od Visly k Odře, pravidelná výuka na fakultě generálního štábu v Jelení Hoře s výjimkou školení o nacistické ideologii skončila. Hodiny jsme teď trávili u rozhlasových přijímačů a diskusemi o situaci na různých frontách. Rusové proudili do Západního Pruska, Horního Slezska a Pomoranska. Netrvalo dlouho a byli u Breslau (dnešní Wroclavi) a před Moravskou branou. Ve vsi Scinawa se jim podařil průlom přes Odru, což v naší škole generálního štábu způsobilo téměř paniku. Ježto pozemní vojsko zoufale potřebovalo posily jakéhokoli druhu, vybralo personální oddělení armády v Berlíně některé z nás, abychom nastoupili na uvolněná místa.“

Kapitán byl zdrcen. Jeho žena Lilo, která se k němu na dobu jeho studia přistěhovala s jednoročním synkem Klausem, se nacházela třetí měsíc v jiném stavu a předsta-

va, že bude po jeho odjezdu sama zařizovat stěhování celé domácnosti zpět do Lipska, byla děsivá. Snažila se být stařečná žena, ale pak se rozplakala, nedokázala ovládnout slzy a vzlykala tak, že nebyla k utišení.

„Náš výcvik skončil předčasně, protože Rusové byli vzdáleni necelých pětadevadesát kilometrů a nás potřebovali na frontě. Fakulta generálního štábu se měla před ruskou hrozbou přestěhovat dál na západ a tam pokračovat. K její nové organizaci však už nikdy nedošlo. V sobotu 27. ledna dostala naše skupina rozkaz hlásit se u skupiny armád Střed, které velel generál polní maršál Schörner. Ten nutně potřeboval důstojníky generálního štábu, a tak jsem měl znovu bojovat proti Rusům, počtvrté během čtyř let. V pondělí 29. ledna jsem vzal Lilo a Klause na nádraží a naložil je do zvláštního vlaku pro rodinné příslušníky vojenského personálu. Byla hrozná zima, patnáct pod nulou a sněžilo. Nádraží bylo přeplněné uprchlíky z východu, kteří utíkali před Rusy. Vlak byl hrozně přeplněný. Nastalo loučení. Byl jsem si jist, že Lilo a Klause už nikdy neuvídím. Rozcházeli jsme se mnohokrát předtím, ale nikdy s takovou jistotou, že se už nikdy neuvídíme. Nedělal jsem si žádné iluze. Konec se blížil a naděje na moje přežití byla pranepatrná. Potom se vlak dal do pohybu a odloučení se už nedalo oddalovat. Poslední stisk ruky, několik tichých slz a pak už jsem stál sám ve zmítajícím se davu civilistů na nástupišti. Vrátil jsem se do prázdného bytu ve škole generálního štábu, kde už leželo jenom vojenské zavazadlo, které s sebou vezmu na frontu. Dolehl na mě pocit největšího osamění, jaký jsem v životě zažil.“

POTOPENÍ PARNÍKU WILHELM GUSTLOFF

Wilhelm Gustloff byl obrovitý, přepychově vybavený parník, jenž nesl jméno předáka švýcarských nacistů. Na vodu byl spuštěn v červenci roku 1937 jako nejmodernější rekreační plavidlo pro národně socialistické dělníky a jejich rodiny. Dvě stě osm metrů dlouhé, osmašedesát metrů vysoké plavidlo o deseti palubách, s plaveckým bazénem, knihovnami, bary, tančírnami, zimní zahradou, lodním biografem, hudebním a divadelním sálem. Kajuty pojaly 1465 pasažérů a plavbu i provoz zajišťovalo 417 mužů posádky. Plovoucí reklama, jak Velkoněmecká říše pečuje o radostný život svých pracujících. V roce 1939 se na něm vraceli příslušníci německé legie Kondor při jejím návratu z bojového nasazení ve španělské občanské válce. Za druhé světové války sloužil jako plovoucí nemocnice, nějakou dobu k zásobování německých vojsk bojujících v Norsku a v posledních letech kotvil v gdaňském přístavu jako plovoucí kasárna pro osádky ponorek.

Pronikání Rudé armády do východního Pruska vyvolalo v řadách obyvatelstva strach z ruské odvety za zvěrstva spáchaná nacisty na Ukrajině a v Rusku. Husté proudy uprchlíků v panice opouštěly své domovy a shlukovaly se v přístavech Gdaňsku (Danzig) a Gdyni (Gotenhafen) v zoufalé snaze najít místo pro sebe na některé z odplouvajících evakuačních lodí.

Veliteli parolodě *Wilhelm Gustloff*, námořnímu kapitánovi Friedrichu Petersenovi byl 21. ledna 1945 doručen rozkaz vrchního velitele říšskoněmeckého válečného námořnictva velkoadmirála Karla Dönitze k evakuaci příslušníků 2. školní ponorkové divize z Gotenhafenu do nově určeného výcvikového objektu na západním pobřeží, kde měli absol-

vovat výcvik na novém typu ponorek. Kromě *Gustloffu*, na jehož palubu se v gotenhafenském přístavu nalodovalo šest tisíc námořníků, tu kotvily ještě čtyři velkokapacitní parníky určené v rámci námořní operace Hannibal k evakuaci *Kampfunfähiger Bevölkerung* – „boje neschopného obyvatelstva“ z Gdaňska a Gdyně. 25. ledna, když na Petersenovu loď nastoupili všichni určení ponorkoví námořníci i s rodinami důstojníků, dostal kapitán povolení přijmout do neobsazených lodních prostor i civilisty, hlavně matky s dětmi. Hans Joachim Elbrecht, důstojník, který tehdy řídil nalodování na *Gustloffu*, o tom po padesáti letech podal svědectví: „Zpočátku probíhalo nalodování až neuvěřitelně klidně. Druhého dne však nastal velký nával. Když se zpráva o něm roznesla po Gotenhafenu, přišli všichni, kteří měli strach z Rusů. Nejdříve jsme ty lidi odmítali, ale nedali se za žádnou cenu přimět k odchodu. Tlačili se na můstek jeden přes druhého, odstrkovali děti, drali se dovnitř násilím.

Osmadvacátého ledna už byly všechny kajuty i volné prostory na lodi zaplněny uprchlíky. Dokonce i na dno vypuštěného bazénu na spodní palubě se natlačily, jedna vedle druhé, tři sta třiasedmdesát telegrafistek z pomocných spojovacích oddílů. Mladá děvčata kolem dvaceti let. Následující den odpoledne už byl parník zaplněn k prasknutí.“

Jeden z důstojníků organizujících nalodování si před vyplutím zapsal konečný počet cestujících. Sedm tisíc devět set šestapadesát. Dodatečně se zjistí, že na palubu se před vyplutím vedralo ještě několik tisíc dalších uprchlíků, takže celkem parník *Gustloff* odvázel z gdaňského přístavu deset a půl tisíce lidí včetně pěti set těžce raněných vojáků a 173 příslušníků lodní osádky.

Loď opouštěla přístav 30. ledna 1945 krátce po 13. hodině za silného vlnobití a nízké oblačnosti. Hustá sněhová vánice, která se spustila, přišla kapitánovi vhod jako účin-

ná clona kryjící loď před leteckými pozorovateli a periskopy ponorek. Spolu s *Gustloffem* vyplul i uprchlíky přetížený menší parník *Hansa* a tři torpédové čluny jako ochranný doprovod. Člunům se však na rozbouřeném moři nedařilo udržovat stejnou rychlost plavby jako dvousetmetrovému plavebnímu kolosu, takže korvetní kapitán Wilhelm Zahn, který velel celé evakuační operaci ponorkářské výcvikové divize, jim po jejich půlhodinovém zmítání ve vlnách nařídil návrat do přístavu a vyžádal si místo nich k bezpečnostnímu doprovodu mohutnější torpédoborce. Jejich nasazení však zmařily závažné technické potíže. V běsnící bouři vysadily i motory parníku *Hansa*, který bylo nutno remorkéry odvléci zpět do přístaviště k opravě. *Gustloff* si tedy razil cestu sněhovou metelící a vysokými vlnami naprosto nedostatečně chráněn proti ponorkám pouze malým torpédovým člunem *Löwe*, který několik desítek metrů před ním těžce zápasil s rozběsněným mořem. Na velitelském můstku parníku se kapitán Petersen rozčileně dohadoval s ponorkářem Zahnem a dalšími dvěma kapitány nižšího ranku, kteří se mu s neujasněnými vzájemnými pravomocemi pletli do velení. Vzrušeně se přeli o volbu plavební trasy. V pobřežních vodách hrozilo menší nebezpečí útoku ponorek, ale obtíže působila nutnost vyhýbat se minovým barážím. Neshody propukaly i v určování rychlosti plavby. Petersen s dokonalou znalostí technického stavu a výkonnostních možností lodi nepřipouštěl vyšší hodinovou rychlost než dvanáct mil, kdežto ponorkový kapitán Zahn rozčileně namítal, že nedosáhne-li nejméně rychlosti patnácti mil, nemá šanci uniknout útoku ponorky. Nakonec se shodli. Loď plula zvýšenou rychlostí vzdálenější, ale zato bezpečnější, odminovanou trasou.

Kolem osmnácté hodiny rádiové hlášení o skupině minolovek v protisměru kapitána donutilo vydat příkaz k za-

pnutí obrysových světél, aby se zabránilo možné kolizi. Loď se tím prozrazovala i nepřátelským pozorovatelům. Hlášení bylo zřejmě mylné, možná i úmyslně klamné. Žádné minolovky se neobjevily. Světla byla po hodině zhasnuta. Pozdě. Několik mil od *Gustloffu* na západ se v poloponořené poloze zavrtávala do vln hlídkující sovětská ponorka S-13, jíž velel dvaatřicetiletý námořní kapitán Alexandr Marinesko. Kolem 19. hodiny věžním periskopem zachytil záblesky obrysových světél *Gustloffu*. Bylo mu jasné, že nejde o válečnou loď, ale velký osobní parník, což potvrdil i radista Ivan Šnabcev. „Ve sluchátkách jsem slyšel, že ta loď má dva šrouby, takže musí být hodně veliká.“ Za války se i osobní a nákladní lodě používaly k válečným účelům, takže se na ně bez váhání útočilo.

Kapitán Marinesko se rozhodl zjištěný cíl obeplout a napadnout jej od pobřeží, odkud nebude očekáván a kde tmavé pozadí břehu znesnadňuje zjištění obrysu ponorky. Kolem 21. hodiny dokončila široký polokruh přibližovacího manévru a zezadu vplula do prostoru mezi pevninou a *Gustloffem* plujícím již se zhasnutými světly. Jakmile se ocitla ve vzdálenosti přibližně pěti set metrů od jeho levého boku, dal Marinesko snížit rychlost, aby měl cíl vpravo před sebou, a nařídil odpálit první ze čtyř připravených torpéd.

Ve 21:15 torpédo zasáhlo trup parníku v přední části před můstkem a zdemolovalo ubikace osádky. Ohlušující výbuch otřásl lodí. Vzápětí zahřměl další výbuch těsně pod bazénem. Usmrtil většinu děvčat z pomocných jednotek. Během vteřiny třetí torpédo prorazilo lodní bok v úseku strojovny a mohutná exploze rozervalo celý bok až k palubě. Čtvrté se zaseklo v odpalovací rouře ponorky. Tři výbuchy zcela postačily k apokalyptické zkáze. Na těžce zmrzačené, potápějící se lodi propukla děsivá panika. Kapitán a dů-

stojníci se pokoušeli organizovat záchranné práce. Jejich snaha byla marná. Přední část lodi s většinou osádky se odlomila. Během několika minut se příd' ponořila o několik metrů do vln. Pasažéři zmateně pobíhali chodbami, snažili se po železných točitých schodech prodrat na horní palubu k záchranným člunům, ženy zoufale křičely, děti plakaly; zněl zběsilý dusot zdivočelého davu. Na mnoha místech šlehaly plameny, tryskaly mohutné proudy vody, zaplavující kajuty a unášející nehybná těla. V koridorech se v nepřehledné zmeti kupili zkrvavené mrtvoly i zranění. Mnoho lidí, hlavně žen a dětí bylo strženo k zemi a ušlapáno. Námořníci se pokoušeli ukáznit bezhlavý dav křikem a někde i padly výstřely z pistolí. Hrůza zastírala rozumnou úvahu. Panoval osmnáctistupňový mráz, lidé byli výbuchy zaschočeni ve spánku, v lehkém nočním oblečení, mnozí si ani nestačili navléci plovací vesty, tonuli v ledové vodě zaplavující podpalubí. Záchranných člunů bylo málo, některé se pod nápořem davu převrhly, jiné byly přimrzlé k úchytům. Muž, který se násilím dral do člunu místo ženy s dítětem a pěstmi si zjednával přednost, byl lodním důstojníkem zastřelen. Trup lodi rychle klesal do hlubin, čím dál níž, až nakonec celá přední část zmizela pod vodou a zád' se na pár okamžiků vyhoupla vzhůru a sklouzla do vln. Celé drama netrvalo déle než hodinu. Na hřebenech vln se zmítalo pár přetížených člunů s trosečníky. Někteří se zachytili plovoucího trámu, ale v ledové vodě jejich životy brzy zhasínaly. Torpédovým člunem *Löwe*, jehož radiostanice nahrazovala zničenou vysílačku *Gustloffu*, vysílané úpěnlivé signály SOS přivolaly nakonec několik německých lodí, které zachránily už pouze 1239 trosečníků včetně čtyř kapitánů. Petersena chtěl dát Hitler v návalu vzteku popravit, ale nakonec se dal přesvědčit o jeho nevině. V Německu vyhlásili třídenní smutek za více než 9000 mrtvých obětí největší

katastrofy námořních dějin, jež svým rozsahem šestkrát překonala zkázu *Titanicu*.

Sovětská ponorka se po odpálení torpéd ponořila a na mořském dně přečkala během noci beze škody několik výbuchů hlubinných bomb vypuštěných torpédoborci, jež po ní usilovně pátraly. Ráno unikla do bezpečných vod. Teprve další noc podal kapitán svému velitelství v Kronštadt hlášení o potopení lodi, jejíž jméno ani určení neznal. Za svůj úspěch byl dodatečně, až po smrti, vyznamenán Zlatou hvězdou hrdiny SSSR.

Protektorátní tisk: Emanuel Moravec: „Říše s přílehlým územím představuje nyní pevnost, v níž vedle národa německého našli útočiště Češi a Dánové, většina Slováků, Charvátů a Norů, polovina Italů a Holanďanů i menší část Maďarů. Tato střeoevropská pevnost má ještě značné předpolí ve Skandinávii a na jihu na Balkáně a na Apeninském poloostrově. Zato na západě a na východě nepřítel dostal se těsně na říšskou hranici a směrem od východu ji na mnohých místech překročil. Bojuje se na Odře. Fronta se přiblížila.

U nás panuje zvláštní, stísněný klid. Není to ticho před bouří, nýbrž zamlklost ustaraných, kterým začíná konečně svítat.“

DEN DRUHÝ

30. ledna 1945, úterý

Východní fronta: Vojska 3. běloruského frontu pronikla na Samlandský poloostrov a obešla Königsberg (Královec, dnes Kaliningrad) ze severu a severozápadu. Tím dokončila jeho obklíčení. – 2. běloruský front odrážel nepřátelský protiútok u Olštýna. – 1. běloruský front se na poznaňském směru zmocnil měst Unruhstadt a Bomst. – 1. ukrajinský front překročil Odru jižně a jihozápadně od Katowic. – 4. ukrajinský front osvobodil Zakopané. – 2. ukrajinský front útočí severně a severovýchodně od Lučence.

VZPOMÍNKA

NĚMECKÉHO ŠTÁBNÍHO DŮSTOJNÍKA

Hauptmann generálního štábu Siegfried Knappe: „Do Schörnerova hlavního velitelského stanu ve Walbrzychu to bylo kousek cesty vlakem, protože fronta nebyla příliš daleko [...] Jako čerství absolventi kursu generálního štábu jsme se generálu polnímu maršálovi hlásili ve tři hodiny odpoledne 30. ledna. Schörner byl schopný a úspěšný velitel, ale bylo veřejným tajemstvím, že je rychle povyšován díky tomu, že je politickým generálem a Hitlerovým bezvýhradným přítakávačem. Byl naprostou výjimkou: německý důstojník s vysokou hodností, který je zároveň nacistou [...] Každému z nás potřásl rukou a vyměnil si několik frází. Potom nasadil vážnou, zachmuřenou tvář a zaujal před námi řečnickou pózu. Doslova zahřměl: ‚Právě jsem se vrátil z pevnosti Breslau. To je vojenské svinstvo! Je to taková hrůza, že jsem měl v úmyslu postavit velícího generála

pevnostního sboru před válečný soud. Rusové už jsou prakticky tady a město nemá v současném stavu naději, že se samo ubrání. Potřebuji dva energické mladé štábní důstojníky s rozsáhlými bojovými zkušenostmi, za jaké vás mám, aby tam jeli a pomohli dostat město do latě. Poletíte tam okamžitě.' Otočil se a zprudka zmizel ve dveřích."

Protektorátní tisk: Na Odře několik předmostí odstraněno. – Vrchní velitelství branné moci oznamuje: V Maďarsku trvají tuhé obranné boje mezi Blatenským jezerem a Dunajem a v západní části Budapešti. Bylo přitom zničeno 24 nepřátelských obrněných vozů. Po obou stranách Horní Visly a v hornoslezské průmyslové oblasti svádějí naše oddíly těžké boje se silnými sovětskými svazy, které získaly další půdu. Protiútokem z prostoru rybnického byl nepřátelský předvoj zaháněn daleko na severovýchod. Na Odře byly mezi Kozlím a Vratislaví odrazeny četné bolševické útoky a několik nepřátelských předmostí bylo odstraněno nebo zúženo. U Steinau získal nepřítel přes tvrdošíjný odpor na západním břehu Odry půdu. Posádky v Lešně, Poznani a Schneidemühlu odrazily silnější bolševické útoky. Na frontě na řece Odře bojová činnost ožila. Severně od řeky Noteč a severovýchodně od Bydhoště proniklo sovětské vojsko dále na sever a severozápad. Nepřátelské náporů na Toruň byly rozbity. – Na dolním toku Visly se rozpoutaly proměnlivé boje. Hrad Marienburg se drží pevně proti nepřátelským útokům. Útok ze západní části Východních Prus do boku nepřátelské pancéřové armády, která vyrazila směrem na Elbing, pronikl až do blízkosti města Preußisch Holland. Za tohoto útoku zničila dolnosaská 131. pěší divize včera 67 nepřátelských obrněných vozů. Nepřátelský tlak na jižní a východní frontu Východních Prus trvá. Po obou stranách Královce jsou v proudu

30. ledna 1945

těžké boje s proniknuvšími nepřátelskými silami. Předmostí Memel bylo po důkladném zničení všech vojensky důležitých objektů, jmenovitě přístavu, vyklizeno. Na kuronské frontě sovětské útoky polevily. Jižně od Frauenburgu nepřítel silněji zaútočil, byl však odražen.

DEN TŘETÍ

3I. ledna 1945, středa

Východní fronta: Vojska 1. běloruského frontu dobyla města Landsberg an der Wartha (Gorzów Wielkopolski), Meseritz (Miedzyrzecz), Schwiebus (Świebodzin), Züllichau (Sulechów), Friedeberg (Strzelce Krajeńskie).

Vojska 2. běloruského frontu pronikla k Viselskému zálivu u Tolkemitu. – 3. běloruský front dosáhl Baltského moře severně a jižně od Königsbergu. Německá skupina armád Nord (Sever), která se do 26. ledna nazývala Mitte (Střed), byla ve Východním Prusku obklíčena a rozbita na tři izolované části. Tři německé divize uvázly na Samlandském poloostrově. Pět divizí obklíčeno v Königsbergu a hlavní síly východopruského uskupení v síle dvaceti divizí uzavřeny v obklíčení jižně a jihozápadně od Königsbergu.

Západní fronta: Svazky 18. sboru americké 1. armády vyšly z Arden a východně od St. Vithu vstoupily na území Německa. – Francouzské jednotky v Alsasku přešly do útoku a donutily německá vojska k ústupu.

GENERÁL DWIGHT D. EISENHOWER HODNOTIL VÝSLEDKY OPERACE V ARDENÁCH

„V bitvě v Ardenách byly ztráty na obou stranách značné. Polní velitelé odhadovali, že od 16. prosince do 16. ledna ztratil nepřítel 120 000 mužů. Vzhledem k tomu, že ve válce sami němečtí velitelé přiznali ztráty asi 90 000 mužů, byl náš vlastní odhad zřejmě dosti přesný. Kromě živé síly ztratil nepřítel velké množství tanků, útočných děl, letou-

nů a dopravních prostředků. Podle našeho odhadu to bylo 600 tanků a útočných děl, 1600 letounů a 6000 jiných dopravních prostředků. V ardenské bitvě použila naše vojska poprvé v pozemních bojích nové náboje s kontaktním zapalovačem. Tento vynález značně zvýšil účinnost našeho dělostřelectva. Také naše ztráty byly vysoké, ale snad největší utrpěla 106. pěší divize. Nejenže byla ve svém nechráněném postavení v boji od samého počátku, ale mnoho mužů s ní ztratilo kontakt a padlo do zajetí. Stejně zle dopadla 28. divize, 7. obrněná měla vážné ztráty při své hrdinné obraně St. Vithu. Celkem jsme ztratili 77 000 lidí, 8000 padlo, 48 000 bylo raněno a 21 000 zajato či nezvěstných. Tanků a samohybných děl jsme ztratili 733 [...] I když v Ardenách se ještě stále bojovalo, my jsme usilovně plánovali konečné útočné operace. Byly rozplánovány na tři etapy. Nejprve jsme chtěli sérií úderů po celé frontě zničit německá vojska na západ od Rýna, potom násilně překročit řeku Rýn a zároveň zřídit rozsáhlé předmostí na východním břehu. Nakonec rozvinout závěrečné útočné operace, bezpodmínečně proniknout až do srdce Německa a zničit tam zbývající nepřátelské síly.“

UZNÁNÍ LUBLINSKÉ VLÁDY ČESKOSLOVENSKEM

Když na jaře roku 1944 sovětská vláda měla na žádost polské exilové vlády v Londýně požádat o vysvětlení Němci odhaleného hromadného povraždění několika tisíc zajatých polských důstojníků v katyňském lese, ocitla se v situaci, že nemohla přiznat pravdu o zločinu, který byl spáchán popravčím komandem NKVD se souhlasem J. V. Stalina a členů politbyra. Zvolila řešení postavené na lži. Osočila

polskou vládu z antisovětského spiknutí s nacisty šířením pomluvy, že vražda je dílem sovětských bezpečnostních orgánů, a přerušila s polskou vládou diplomatické styky.

Velká Británie ani USA sovětské stanovisko odporující jednoznačným zjištěním vyšetřovací komise Mezinárodního červeného kříže nesdílely. Nadále uznávaly polskou exilovou vládu, zatímco Sovětský svaz si dohodl 26. června 1944 s polskými komunisty ustavení Polského výboru národního osvobození jako prozatímní vlády Polské republiky.

Sovětská vláda s ní už 4. ledna 1945 navázala diplomatické styky a usilovala, aby se jí dostalo širšího mezinárodního uznání. Na československé vládě v souznění se zahraničním byrem KSČ požadovala, aby uznalo novou polskou reprezentaci jako vládu. Prezident Beneš projevoval ochotu vyhovět za podmínky uznání předmnichovské hranice Československa, s tím, že se Polsko zřekne svého záboru Těšínska z podzimu 1938. Ježto sovětská vláda ujistila československé představitele, že pokládá staré československé hranice za nedotknutelné, přiklonil se prezident Beneš nakonec v zájmu dobrých vztahů se Sověty ke Stalinovu doporučení napřed uznat varšavskou vládu a teprve potom s ní zahájit jednání, při němž sovětská vláda československé požadavky podpoří.

Protektorátní tisk: Sovětské pokusy o průlom zmařeny. U Steinau sovětské síly rozdrčeny. Ve Východních Prusích německý postup 30 km. U St. Vithu těžké boje s Američany.

Dva týdny bojů o německý východ. Nepřítel naráží na val německých vojáků a lidobrany.

Velkoněmecká říše přední stráží proti Východu. Proslov Vůdce k dvanáctému výročí: „V tomto boji nezmáhá se Evropa.“

DEN ČTVRTÝ

I. února 1945, čtvrtek

Východní fronta: Společným útokem vojsk maršálů Žukova a Konstantina Rokossovského bylo dobyto město Toruň (Torgau). – Jednotky 1. běloruského frontu pronikly k Frankfurtu nad Odrou a dokončily obklíčení německé posádky Schneidemühlu (dnes Pila). – Vojska 1. ukrajinského frontu překročila německé hranice západně od osady Sarkau (dnes Lesnoje v Kaliningradské oblasti) a dosáhla Odry.

Západní fronta: Šestý sbor americké 7. armády překročil řeku Moder a postupuje k Oberhofenu.

ZE VZPOMÍNEK

GENERÁLA OMARA BRADLEYHO

„Když nepřítel koncem ledna vyklidil své poslední pozice v Antverpách a stáhl se na Siegfriedovu linii, přesunul na ruskou frontu nových devět divizí. Ale i poté zůstalo von Rundstedtovi osmdesát divizí proti našim jedenasedmdesáti. Mnohé z těch německých divizí utrpěly ohromné ztráty, kromě toho byly složeny z nedostatečně vycvičených a početně neúplných jednotek. Tyto nedostatky však do značné míry kompenzovala Siegfriedova linie se svým opevněním. S výjimkou čtyřicetimílového vlonu, kterým jsme pronikli až k řece Ruhr, tvořila souvislou, ničím nenarušenou bariéru od Arnhemu až po švýcarské hranice.“

Německá ofenziva v Ardenách podle generála mohla překvapit jenom ty, kdo se domnívali, „... že jsme Němce po-

razili již v září. Jestli se tito lidé do té doby neorientovali v situaci, pak je snad tato ofenziva přinejmenším přesvědčila, že s nimi budeme mít ještě velkou práci.“ Třebaže Němci převyšovali Spojence počtem divizí, nevyrovnali se vzhledem k nesrovnatelně nižší bojeschopnosti těchto divizí jejich bojovému potenciálu. Zejména v důsledku drtivé spojenecké nadvlády ve vzduchu a mnohonásobně větším množstvím přísunu válečného materiálu a nahrazení lidských ztrát.

Protektorátní tisk: Velké sovětské ztráty. – Spojení s Královcem opět navázáno. – Účinná německá obrana u St. Vithu. – U Oherau a Steinau nepřítel protiútokem zachycen. – Zimní ofenziva na východě ještě nevyvrcholila. – Silné protiútoky německých vojsk na východě. – Churchillova zrada na Evropě. – Anglie prožívá hrůzu posledních dnů Pompejí. – Severoameričané plení v Belgii.

DEN PÁTÝ

2. února 1945, pátek

Východní fronta: 1. běloruský front dobyl Drossen (Ošno Lubuskie). – V noci na 2. únor zahájily hlavní síly sovětské 5. úderné armády jako první z 1. běloruského frontu násilný přechod Odry v úseku od Zellinu (Czelin) po Küstrin (Kostřín). První sled 9. střeleckého sboru překročil Odru u Gross Neuendorfu a ráno 2. února dosáhl čáry Neu-elewin – Neu Barnim – Ortwig. 26. gardový střelecký sbor a jedna divize 32. střeleckého sboru překročily Odru v úseku Kallenzig – Alt Schaumburg. 5. úderná armáda tak 2. února získala na západním břehu Odry předmostí od Neu Blessinu (Nowy Bleszyn) až po Küstrin, třicet kilometrů dlouhé a pět kilometrů široké. Začaly těžké boje o jeho udržení.

Západní fronta: Jednotky britské armády útočí nedaleko Remscheidu. – Britská 2. armáda překročila řeku Maasu a rozvinula útočné akce severně od Bredy a jihovýchodně od Nijmegenu.

Politické události: V Bulharsku byli zastřeleni na základě rozsudku lidového soudu regenti Bogdan Filov, princ Kiril a generál Nikola Michov.

Ekvádor vyhlásil válku Německu.

BOJE O PŘEDMOSTÍ NA ODŘE

Plukovník Vladimír Semjonovič Antonov vzpomíná: „Ráno 2. února Němci zasadili bojovým sestavám předsunutého odřadu mohutný dělostřelecký a minometný úder. Vzápě-

tí zaútočilo německé letectvo. Předmostí se otrásalo výbuchy leteckých pum, dělostřeleckých granátů a min. Ohnivá smršť trvala asi hodinu. Poté na sovětská postavení zaútočily ze tří stran rojnice pěchoty za podpory tanků. I přes velké ztráty se Němci krok za krokem probíjeli dopředu. Jejich tankům se podařilo proniknout do palebného postavení sovětského dělostřelectva a část baterií umlčet. Nastala kritická situace. Hrozilo nebezpečí, že nepřátelské tanky proniknou jednotkám předsunutého odřadu do týlu a srazí je z dosažené linie zpět. V baterii kapitána Kravcova zbyl už jediný nezničený protitankový kanon. Jeho obsluha pod velením rotného Bělského čelila útoku osmi nepřátelských tanků. Zbývalo jí pouze třináct nábojů.

„Musíme pálit z bezprostřední blízkosti najisto,“ rozhodl velitel baterie Bělskij. „Za žádnou cenu je nesmíme pustit.“ Jeho muži Kargin a Kčerjuzov byli zkušení dělostřelci, na jejichž zdatnosti a odvaze závisel výsledek boje. Odtáhli kanon do stodoly, prorazili do zdi díru, aby mohli střílet na tanky přímým zamířením. Blížily se se sílícím řevem motorů ve vysokých otáčkách. První už nebyl dál než nějakých sto padesát metrů, když dělostřelci zamířili na jeho bok označený černým křížem. Nechali jej přiblížit ještě o dalších pár metrů a odpálili dobře mířený náboj. Zahřměla rána a vzápětí granát zasáhl palivovou nádrž a tank okamžitě zachvátily plameny. I druhým výstřelem zasáhli cíl. Tank s utrženými pojezdnými koly a přeraženým pásem se bezmocně točil a škubal sebou na místě jako přišlápnutý chrobák. Za minutu vzplanul třetí tank a poté ještě další dva. Zbývající tři rychle ujížděly zpět.

Nedlouho po odražení nepřátelského protiútoku dorazily na předmostí jednotky 26. gardového střeleckého sboru a rozpoutal se boj zatlačující nepřítele dál od řeky. Předmostí se tak rozrůstalo.“

NA SIEGFRIEDOVĚ LINII

Válečný dopisovatel Osmar White: „Celý týden fičel řezavý vítr a hnal sněhové mraky po obloze. Americká linie byla na západním břehu řeky Our, která byla zpola zamrzlá. Prapor 4. pěší divize Pattonovy 3. armády obsadil rozbořenou lucemburskou vesnici blízko Diekirchu. Polní dělostřelectvo přerývaně střílelo a před železobetonovou Siegfriedovou linií srovnávalo se zemí zbytek bastogneského výběžku. Bylo slyšet kvílení granátů přelétávajících borovice a nedlouho potom zadunění výbuchu mezi německými bunkry. Každé ráno a odpoledne nepřátelské baterie asi hodinu odpovídaly, ale němečtí dělostřelci neměli přímý výhled. Jejich střely dopadaly náhodně do polí a zvedaly černá oblaka dýmu plná oceli a zmrzlé země. ‚Ti skopčáci si troufají,‘ prohodil velitel praporu, který pozoroval dopad granátů. ‚Ale ne, pane, těm chybí munice a mají málo lidí. Dostali se do úzkých, už když jsme dobyli Bastogne. Nás teď zdržuje už jen to mizerný počasí...‘

V noci, když padal sníh a vítr vyhrával ve stromoví, bylo slyšet muže, jak si spolu povídají. Vždycky mluvili o domově, o době před válkou a jaké to asi bude po ní – o ženách, pití a o významných lidech. Zřídka kdy, či spíše nikdy nehovořili o tom, proč snášejí své strádání. To už si dávno každý v sobě vyřešil. Ležel jsem potmě, přemýšlel o tom všem a poslouchal vítr a děla.“

Protektorátní tisk: Pohotovostní zálohy zasazeny proti nepříteli. – Rozšíření nepřátelských předmostí na oderské frontě zmařeno. – Útoční Vikingové válečného námořnictva, kteří v noci na 30. ledna byli nasazeni k boji proti anglo-americké přísunové dopravě v ústí Šeldy, hlásí, že potopili cisternovou loď. – Úvodník *Lidových novin* pod nadpi-

sem *Vůdcovo bojové heslo*: „Mimořádné okolnosti, za nichž Vůdce promluvil, přirozeně způsobily, že jeho rázným slovům naslouchal německý národ zvlášť pozorně. Fronta a domovina, které svým bojovým postojem a následkem vojenského vývoje na východě i prostorově se stávají více a více jednotným tělesem, podnikají nyní téměř nadlidské úsilí, aby zvládly největší krizi současné války.“

DEN ŠESTÝ

3. února 1945, sobota

Východní fronta: Ve Východním Prusku pokračují sovětské útoky drtící obranná postavení německých vojsk. Byla dobyta města Landsberg an der Wartha a Bartenstein. – Vojska 1. běloruského frontu zakončila varšavsko-poznaňskou operaci. Překročila Odru na několika dalších místech v prostoru Küstrin (Kostřín) a zmocnila se důležitého předmostí, odkud Žukov plánuje vyražení k útoku na Berlín. – Jednotky 1. ukrajinského frontu zakončily sandoměřsko-slezskou operaci. Zničily deset německých divizí, osvobodily jižní část Polska, překročily Odru a přenesly válečné operace na území Německa.

Západní fronta: Francouzská a americká vojska dokončují obsazení Colmaru. Všechny svazky francouzské 1. armády na svém úseku fronty postupují kupředu. – Další spojenecké jednotky vedou útočnou činnost v celé šíři fronty. – Americká 8. letecká armáda bombarduje Berlín a železniční uzly v oblasti Magdeburgu.

Důležité události: Vězňové 20. bloku nacistického tábora v Mauthausenu zahájili povstání.

Protektorátní tisk: Neochvějná německá obrana na východě. – Nepřátelské útoky v jižní části Pomořan ztroskotaly. – Těžké obranné boje na západě. – Prudkost zimní bitvy se nezměnila. – Obtíže Francie na všech stranách. – Krvavý tribunál v Sofii zasedá.

DEN SEDMÝ

4. února 1945, neděle

Západní fronta: Z Belgie byly vytlačeny poslední německé jednotky. – Svazky americké 1. a 3. armády postupují kolem Dürenu k řece Ruhr.

Diplomatické události: V Jaltě byla zahájena osmidenní konference vedoucích představitelů Sovětského svazu, Spojených států a Velké Británie – Stalina, Roosevelta a Churchilla.

JALTSKÁ KONFERENCE

Americký prezident Franklin D. Roosevelt a britský premiér Winston Churchill přiletěli na Krym z Malty již 3. února. Pětadvacet velkých dopravních letounů přepravujících i jejich početné štáby, složené z ministrů, diplomatů, tajemníků, vojenských i politických poradců, překladatelů, osobních ochránců a služebníků přistálo po sedmihodinovém letu na polním vojenském letišti v Saky. Po oficiálním přivítání ministrem zahraničních věcí Vjačeslavem M. Molotovem na ně čekalo štědré pohoštění ve speciálně postavených stanech. Poté nastoupili dalekou, pětihodinovou cestu auty přes zasněžené pohoří do černomořského letoviska Jalty.

Vraky bojové techniky lemuující pečlivě opravenou silnici připomínaly nedávné urputné boje. Americká delegace byla ubytována s ohledem na prezidentovy pohybové obtíže přímo v Livadii, někdejší carské paláci, jehož reprezentativní bílý salon v přízemí byl určen k jednání nejvyšších představitelů tří spojeneckých velmocí. Palác, v němž z car-

ských časů nezůstalo žádné zařízení, Sověti vybavili mobiliářem ze tří moskevských luxusních hotelů. Roosevelt byl ubytován v bývalých carových komnatách v prvním patře s výhledem na moře. V pokojích carevny a jejích čtyř dcer ubytovali náčelníky štábů spojeneckého velení. Pro britského premiéra i s doprovodem, jehož členkou byla i jeho dcera Sarah, bylo připraveno ubytování asi deset kilometrů odtud v paláci Voroncovových. Obě luxusní rezidence byly dlouho předem pečlivě renovovány ve vši úplnosti a oslnivosti někdejší nádhery a přepychu a zároveň vybaveny dokonale fungujícím odposlouchávacím zařízením, aby se v centrále NKVD vědělo, co si hosté mezi sebou povídají.

Stalin, který se bál létání, přicestoval se svým vojenským i politickým poradním štábem až následující den vlakem. V řadách početného obsluhujícího ženského i mužského personálu byly desítky zvědavých agentů a agentek tajné služby v převlecích za snaživé ženské i mužské služebnictvo i distingované číšníky.

Berijův syn Sergo, vysokoškolsky erudovaný odborník na zpravodajskou techniku, byl již v době organizačních příprav ke konferenci v Teheránu s několika dalšími mladými specialisty pověřen zajišťováním odposlechů. Sám Stalin si ho tehdy předvolal k osobní instruktaži: „Budeš odposlouchávat veškeré rozhovory Roosevelta s Churchilllem, ostatními Brity a s prezidentovým doprovodem. O všem musím vědět do podrobností. Všímej si i všech významových odstínů. To všechno chci od tebe, neboť teď vystává otázka otevření druhé fronty. Víím, že Churchill je proti tomu. Je důležité, aby nás v této věci podpořili Američané!“ Sergo Berija kromě perfektních jazykových znalostí absolvoval speciální výcvik v moskevském štábu zpravodajské služby v používání nejmodernějšího odposloucháva-

cího zařízení. Už v Teheránu Sergo při odposleších dospěl k poznání: „Roosevelt nechtěl Sovětský svaz izolovat, jak to měl v úmyslu Churchill, když obhajoval invazi spojenců na Balkáně. Chtěl také podle možností ušetřit životy co největšího počtu amerických vojáků, a tak vylodění v Normandii bylo z vojenského hlediska nejlepší volbou. Dokonce ani Churchill to nepopíral. Když tuto argumentaci vyslechl, jen si odfrkl, ale namítnout nedokázal nic. Jeho buldočí neústupnost mne šokovala. Znovu a znovu útočil, pokaždé vznášel nové argumenty. Byl přesvědčen, že jestli Amerika a Anglie Sovětům dovolí, aby se usadili v Evropě, dokážou ji ovládnout. A tomu chtěl mermomocí zabránit.“

I v Jaltě byl Sergo Berija pověřen s pečlivě vybranou skupinou specialistů odposlouchávat rozhovory delegátů: „Naše zařízení bylo modernější než v Teheránu, uvádí Sergo Berija ve svých pamětech. Kromě toho tam byli inženýři, kteří je instalovali, a ukázali nám, jak s tím zacházet, a to včetně směrových mikrofonů. Ty byly jako kamery a mohly zachytit zvuky na velkou vzdálenost, na 150 až 200 metrů. Předpokládali jsme, že Roosevelt se bude pohybovat v pojízdném křesle po parku kolem bývalého carského paláce, aby se nadýchal čerstvého vzduchu, a proto jsme se nemohli spokojit jen s mikrofony skrytými v místnostech, kde byl ubytován.“

Stalin tak přicházel k jednání informován předem o názorech a záměrech svých partnerů. Věděl i o jejich názorových rozporech a dovedl jich využít. Byl si vědom své převahy dané okolností, že sovětská armáda dosahuje na všech svých úsecích protiněmecké fronty oslnivých výsledků. „Při každém jednání se spojenci,“ dosvědčuje Sergo Berija, „se Stalin vždy snažil budit dojem, že je muž, který drží slovo. Dokonce byl ochoten k drobným ústupkům, aby se mu to dařilo. K vydírání se uchýloval jen v důleži-

tých záležitostech, zvláště v otázce Polska. V jiných věcech se choval jako štědrý a velkorysý hostitel. Každé gesto dobré vůle však bylo důkladně zváženo a změřeno, jaké přinese výhody.“

Rozhovory vedoucích státníků Velké trojky probíhající u kulatého stolu v jednacím Bílém sále navazovaly na teheránská jednání na přelomu listopadu a prosince 1943. Tehdy se dlouze diskutovalo o poválečném uspořádání světa, zejména o demilitarizaci Německa a jeho rozdělení na okupační zóny, o východní a západní hranici polského státu, urychlení spojenecké invaze do Francie a sovětských operacích na její podporu. Sovětský svaz v uplynulých dvou letech nesl na svých bedrech hlavní tíhu bojů s hitlerovským Německem. V krvavých bitvách při vydatné materiální pomoci Západu a za cenu milionových ztrát dosáhl velkých vítězství, která zvýšila jeho postavení v koalici. V době konání jaltské konference už leccos z toho, co bylo dohodnuto v Teheránu, ztratilo platnost. Spojenci vyloděním v Normandii otevřeli druhou frontu, která odčerpala značné německé síly z východu. Rudá armáda už měla pod kontrolou rozsáhlá území ve východním Německu, Polsku, Československu, Maďarsku; nabývala rozhodujícího vlivu na Balkáně a sovětská vláda čím dál razantněji a autoritativněji zasahovala do uspořádání tamních poměrů.

Na rozdíl od teheránské konference, která řešila otázky vojenské součinnosti Spojenců, v Jaltě se jednání orientovala na poválečné uspořádání Evropy. Stalin si nejprve vynutil diskusi o Německu. Požadoval rozdělení poraženého Německa na tři okupační zóny, sovětskou, americkou a britskou. Po obšírné výměně názorů dospěli ke shodě. Americký a britský souhlas se svým návrhem Stalin oplatil souhlasem se zřízením ještě další, čtvrté okupační zóny francouzské.

Nejsvízelnější bylo jednání o Polsku. Vyžádalo si celkem sedm z osmi plenárních zasedání. Stalin neústupně trval na požadavku, aby Polsko odstoupilo Sovětskému svazu své někdejší východní oblasti až po takzvanou Curzonovu linii, za něž náhradou obdrží rozsáhlé německé území bývalého Pruska až po linii Odra – Nisa. Přes nesouhlas polské exilové vlády se představitelé západních velmocí podřídili Stalinově vůli. Na dodatečné výtky, že se mu nedokázali vzepřít, zastat se Polska a zabránit Sovětům, aby ovládli východní Evropu, Roosevelt rozčileně reagoval otázkou: „A co vlastně chcete, abych udělal? Vyhlásil jim válku, když Japonsko ještě nebylo poraženo? To je k smíchu!“

Neméně obtížné bylo i dospět k dohodě o složení polské prozatímní vlády. Churchill se snažil ze všech sil prosadit uznání londýnské vládní garnitury v čele s premiérem Stanislawem Mikolajczykem, a vyřadit tak ze hry takzvanou lublinskou vládu, kterou si přál udržet u moci Stalin. Nakonec byla schválena kompromisní dohoda, že základem nové polské vládní reprezentace bude lublinská vláda, přetvořená na širší demokratické základně s doplněním o některé členy londýnské exilové vlády. Roosevelt se snažil využít dosažené dohody k tomu, aby přiměl Stalina k podpisu *Deklarace o osvobozené Evropě*, která měla být pojistkou proti sovětizaci zemí osvobozených Rudou armádou. Molotov podle svých vzpomínek zašel s textem deklarace za Stalinem: „Tohle už zachází až příliš daleko,“ řekl mu popuzeně. Stalin prý odpověděl: „Klidně tu deklaraci ber na vědomí. My s ní můžeme později zacházet tak, jak sami uznáme za vhodné.“

Podobně jako otázka polské vlády bylo kompromisem vyřešeno i vytvoření vlády v Jugoslávii, do níž měl tehdy prosovětský komunista Tito přijmout několik představitelů exilu.

Jedním z hlavních Rooseveltových cílů bylo založení mezinárodní mírotrvorné instituce, která by nahradila předválečnou Společnost národů. Státníci se dohodli na základní struktuře instituce nazvané *Organizace spojených národů*. V diskusi přibýly názory, jak se budou projednávat a přijímat usnesení, podle jakého pravidla se bude hlasovat a jak velký vliv případně zástupcům velmocí.

Značnou pozornost věnovali reparacím. Stalin navrhl, aby Německu byla uložena reparační povinnost ve výši 20 miliard, z nichž polovina měla připadnout Sovětskému svazu. Návrh byl v zásadě schválen. Nikdo přitom nezpochybnul sovětský podíl, který beztak nepokrýval výši utrpených škod. Válečné náhrady se měly vyplácet jednak jednorázovým odnětím části státního majetku Německa, zejména válečného průmyslu, jednak každoročními doddávkami zboží po dobu deseti let. Churchill však odmítal souhlasit se stanovením výše reparací, a tak byl všeobecný souhlas doplněn rozhodnutím, že bude vytvořena komise složená z odborníků USA, SSSR a Velké Británie, která vypracuje podrobný plán úhrady reparací.

Vrcholně důležitým tématem rozhovorů pro západní velmoci byla válka s Japonskem. Jednalo se o ní za zavřenými dveřmi v přísné tajnosti. Stalin se zavázal, že za dva až tři měsíce po kapitulaci Německa a ukončení války v Evropě vstoupí Sovětský svaz do války proti Japonsku po boku Spojenců. Stalin s vědomím důležitosti sovětské účasti v bojích proti Japonsku si jako protihodnotu vyžádal Rooseveltův souhlas, že Japonsko vrátí Sovětskému svazu území ztracené za rusko-japonské války v roce 1905 – Kurilské souostroví, jižní Sachalin, přístav Port Artur a další přístavy v Mandžusku.

Na závěr konference se Stalin vytasil ještě s žádostí, aby byli do Sovětského svazu vráceni všichni uprchlíci, de-

zertěři a váleční zajatci. Její přijetí znamenalo ortel smrti a dlouholetého věznění pro řadu ruských emigrantů z doby revoluce a občanské války, i pro tisíce příslušníků Vlasovovy armády vydaných Američany sovětským jednotkám.

Z Krymu odjížděly západní delegace v dobré náladě. Prezident Roosevelt oznámil Kongresu: „Vracím se s pevným přesvědčením, že jsme šťastně vykročili na cestě ke světovému míru. Nikdy předtím nebyli hlavní spojenci tak jednotní v mírových cílech. Jaltská dohoda představuje konec sfér vlivu a konec diplomacie založené pouze na rovnováze sil.“

Churchill naproti tomu byl znechucen, jak Roosevelt podle něj až příliš lichotil Stalinovi. Svým přátelům a spolupracovníkům si stěžoval, že ho oba tiskli ke zdi. Rozladilo ho i Rooseveltovo prohlášení, že americké jednotky budou staženy z Evropy do dvou let po porážce Německa. Obával se, že to naruší rovnováhu sil v Evropě. Přiznával, že někdy měl při jednání pocit, že je „... Británie stahována zaživa z kůže a kladl si otázku: Máme snad přijít zkrátka my, kteří jsme úplně sami po celý rok zachraňovali svět, zatímco Američané zkonzumují všechno, na co si jen vzpomenou?“ Jednou se dokonce na Roosevelta utrl: „Co chcete, abych ještě udělal? Mám se snad posadit na zadní a prosit jako ten váš pes Fala?“ Přiznával, že na jednání Velké trojky seděl vždy jako „... ubohý malý anglický osel mezi velkým ruským medvědem a velkým americkým buvolem.“

Před svými ministry koncem února prohlašoval: „Chudák Chamberlain se domníval, že může věřit Hitlerovi. Šeredně se zmýlil. Ale já se nedomnívám, že bych se mýlil ve Stalinovi.“ Pokud se za tímto výrokem skrývala nedůvěra k sovětskému diktátorovi, prokázalo se, že se v něm skutečně nemýlil. Neboť, jak se ukázalo, pro Stalina byly jaltské dohody jen souborem příslibů, které nehodlal brát

vážně. V žádné z východoevropských zemí obsazených v rámci takzvané internacionální osvobozené mise včetně Československa nepřipustil demokratické uspořádání poměrů podle svobodné vůle lidu. V Maďarsku, Polsku, Rumunsku, Bulharsku, Československu, a dokonce i ve východní sovětské zóně Německa si vynutil nastolení vazalských režimů sovětského typu podřízených bezvýhradně Moskvě.

Protektorátní tisk: Upevněný německý odpor na Odře. – U Steinau nepřítel zahánán protiúderem. – V jižních Pomoranech německý postup. – Tlak na německé pozici postavení v Horním Alsasku. – Berlin baštou německého odporu. – Londýnští Poláci jsou neústupní. – Vykonané rozsudky smrti.

DEN OSMÝ

5. února 1945, pondělí

Východní fronta: Rudá armáda vyvíjí úspěšnou útočnou bojovou činnost v prostoru obklíčeného města Poznaň (Posen). Tlak sovětských vojsk pokračuje i na ostatních úsecích fronty. – Vojska 3. ukrajinského frontu vedla boje jihozápadně od Budapešti.

Západní fronta: Americká 5. armáda v Itálii znovu obsadila Gallicano. – Německé jednotky obklíčené u francouzského Colmaru byly po spojení francouzských jednotek s částí vojsk amerického 21. sboru zcela izolovány. – Dále na sever americká 1. armáda pokračovala v ofenzivě útokem svého 5. sboru směrem na řeku Ruhr s cílem obsadit Schwammenauelskou přehradu.

Řecko: Ozbrojené síly Řecké komunistické strany složily zbraně jako podmínku řecké královské vlády pro udělení amnestie, která měla nabýt platnosti 12. února.

Z PAMĚTÍ OTTO SKORZENYHO

Od 5. února už nebylo možné podnikat průzkumné výpady do týlu nepřítele. Vždy a všude jsme naráželi na čím dál hustší kruh Sovětů. Naše pozice v Bad Schönfliess byly napadeny. Vyjel jsem na průzkum s jednou skupinou Jagdverbandu Mitte, svými bývalými kamarády z Gran Sasso. Na ulici leželi dva mrtví civilisté. Bylo děsivé ticho. Muž, na kterého jsme narazili, nám málem ani nevěřil, že jsme Němci, a sdělil nám, že Rusové zřídili svůj štáb u nádraží a tam že jsou také soustředěny jejich tanky. [...] Moje troj-

členná průzkumná hlídka potvrdila tuto informaci a ohlásila mi, že na náměstí u nádraží opravdu stojí asi třicet tanků. Ruští vojáci byli rozmístění v jižní a východní části města. Viděli jsme ještě další mrtvolu civilistů, mezi nimi i jednu téměř svlečenou ženu. Po chvíli se několik místních obyvatel odvážilo vyjít z domů. Byli úplně zdrceni. Měl jsem jen dvě auta, takže jsem mohl naložit jen dvě ženy s jejich dvěma dětmi, které jsme evakovali.

Nařídil jsem ihned obsadit Königsberg svým výsadkovým praporem, jedním praporem pěchoty a dvěma prapory Volkssturmu. Odpoledne následoval nepřátelský útok. V ulicích došlo k tvrdým bojům. Naši vojáci zničili jedenáct tanků pancrfausty.

Nepříteli, který útočil také ze severu a jihu, se podařilo vniknout do města teprve odpoledne. Vydal jsem rozkaz k ústupu na vnější okruh opevnění, a kupodivu jsme neměli příliš velké ztráty. Tato bitva ukázala, že nově sestavené jednotky drží pohromadě. Rota výsadkářů odrazila první útok, ovšem s velkými ztrátami. Krajský vedoucí z Königsbergu a zároveň velitel jednotek Volksturmu zběhl. [...] Rusové útočili na předmostí denně. [...] Nepřítel měl nad námi takovou převahu, že jsme museli vyklidit všechny námi obsazené vesnice mimo náš opevněný prostor. [...] Ruské jednotky útočily každý den ze tří různých, stále stejných míst za použití vylepšených tanků T-34 a amerických tanků. Rusové bojovali udatně, ale dělali chybu, že chtěli pokaždé mermomocí proniknout dopředu. Všechny jejich pokusy pro ně končily těžkými ztrátami, byli odrazeni a my jsme okamžitě přecházeli do protiútoku. Přesto se jim podařilo proniknout do vnitřku našeho obraného kruhu...

Protektorátní tisk: Útočný tlak bolševiků jihozápadně od Budapešti odražen.

DEN DEVATÝ

6. února 1945, úterý

Východní fronta: Vojska 1. ukrajinského frontu po prolomení nepřátelské obrany před Odrou překročila řeku jihovýchodně od Vratislavi a obsadila Ohlau (Olawu), Brieg (Brzeg) a Grottkau (Grodków). – Jihovýchodně od Vratislavi začala Rudá armáda rozšiřovat předmostí na západním břehu Odry.

Západní fronta: Vojska 4. sboru 5. armády v Itálii po krátkém útoku obsazují údolí Serchio.

GUDERIAN MARNĚ ŽÁDÁ O EVAKUACI VOJSK Z KURONSKA

Svědectví náčelníka generálního štábu wehrmachtu generála Heinze Guderiana: „Východní fronta měla na začátku února okolo sto tří slabých divizí pěchoty a dvaatřiceti a půl stejně oslabených divizí tankových a pancrgrenadýrských, západní pětadesát pěších divizí a dvanáct tankových, z nichž čtyři měly být přesunuty na východ. Za této situace jsem se rozhodl obrátit se ještě jednou na Hitlera, aby upustil od chystaného útoku v Maďarsku a rozhodl se místo toho zaútočit z prostoru Glogów – Guben na jih a z prostoru Pyrzyce – Choszczno na sever na momentálně ještě slabá křídla čelních ruských jednotek, které pronikly klínem až nad Odru mezi Frankfurtem (nad Odrou) a Kostrzynem. Doufal jsem, že se tím posílí obrana hlavního města Říše a vnitrozemí Německa a že se zároveň získá čas na zahájení jednání o kapitulaci se západními mocnostmi.

Podmínkou provedení této operace byla co nejrychlejší evakuace německých vojsk z Balkánu, Itálie a Norska, především ale z Kuronska. Tento plán jsem předložil Hitlerovi v prvních dnech února po jeho návštěvě u japonského velvyslance Ošimy. Hitler všechny mé návrhy na evakuaci odmítl. Naléhal jsem na něj co nejenergičtěji. Hitler jako vždy stál tvrdohlavě na svém. Nakonec jsem mu řekl: „Nedomnívejte se prosím, že mě jenom má zatvrzelost nutí žádat vás znovu a znovu o evakuaci Kuronska. Já prostě nevidím jinou možnost, jak získat zálohy, bez nichž nejsme schopni ubránit hlavní město Říše. Mně skutečně nejde o nic jiného než o Německo!“ Hitlera zachvátil prudký hněv. Celá levá polovina těla se mu roztrásla jako v horečce. „Jak si dovoluujete mi něco takového říct? Nebo si myslíte, že mně snad nejde o Německo. Celý můj život je jeden velký boj o Německo!“ Byl stržen tak mohutnou zlostí, že nakonec přítomný Göring mě chytil za rukáv a odvedl mě do sousední místnosti, kde jsme spolu pro uklidnění vypili šálek kávy. Poté jsem hovořil s admirálem Dönitzem. Prosil jsem ho snažně, aby mě podpořil ve věci evakuace, jakmile se k ní znovu vrátím. Zvažovali jsme, jak velká bude potřeba lodní tonáže při eventuální rezignaci na přepravu těžkých zbraní. Právě s tím Hitler odmítal souhlasit. Když mě Hitler opět zavolal do konferenčního sálu, vznesl jsem poznovu otázku evakuace Kuronska. Vyvolal jsem tím nový výbuch Hitlerova vzteku, při němž proti mně nakonec vykročil se zvednutými pěstmi, až mě můj věrný náčelník štábu generál Thomale chytil vzadu za blůzu a strhl dozadu, aby zabránil hrozící rvačce.

Ani tato dramatická scéna nevedla k výsledku, o který jsem usiloval, k stažení vojsk z Kuronska za účelem vytvoření nezbytných záloh. Z mého navrženého plánu útoku zbyl jen omezený úder z prostoru Choszczna na ruská po-

stavení severně od Warty, sledující udržení Pomoří a zachování spojení se západním Pruskem.“

I když šlo už pouze o operaci omezených rozměrů, musel Guderian zase s námahou prosazovat její rychlé provedení, pokud měla mít vůbec nějaký smysl. Rusové byli totiž podle zpravodajských zjištění generála Reinharda Gehlena schopni ze svých rezerv na Odře přisunout k její likvidaci až čtyři divize během dne.

VZPOMÍNKA PLUKOVNÍKA OTTO SKORZENYHO

„Od 7. února měl nepřítel takovou převahu, že jsme museli evakuovat všechny námi obsazené vesnice mimo náš opevňovací kruh, s výjimkou Nipperwiese (dnes polská Ognica) na severu. Ruské jednotky útočily každý den ze tří různých míst – stále stejných – za použití vylepšených tanků T-34 a za podpory amerických tanků. Rusové bojovali udatně, ale dělali chybu, že chtěli proniknout násilím. Všechny pokusy je přišly draho a všechny byly odražené. My jsme pokaždé přešli do protiútoků. Přesto se jim podařilo proniknout dovnitř našeho prvního kruhu, a to v Grabowě, který jsme bránili. Toho dne jsem byl povolán na 16. hodinu do hlavního stanu skupiny armád Visla. Nechat své vojáky bojovat samotné a jet za Himmlerem pro mne vůbec nepřipadalo v úvahu. Do Hohenlychenu jsem přijel teprve ve 20:30 hodin, poté co byl nepřítel definitivně odražen. Špinavý a v maskáčích jsem stanul v hlavním stanu. Himmlerovi patolízalové mne přijali jako odsouzence k smrti. Jedni projevovali soucit, jiní zadostiučinění. Himmler byl opravdu v nejmizernější náladě: „Nechat mě čekat čtyři hodiny! Neuvěřitelná drzost! Neuposle-